

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880.

Andra Kammaren.

N:o 52.

Onsdagen den 5 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i Samlingen N:o 23), öfver Herr F. T. Borgs motion N:o 148 och Herr S. Axells motion N:o 149.

Om förändringar i undervisningsväsendet.

I ordningen förekom

Punkten 2:

Mom. b).

Efter uppläsning af Utskottets hemställan i detta moment, hvilken jemte Utskottets öfriga i förevarande utlåtande gjorda hemställanden finnes intagen i § 6 af det uti förmiddagens sammanträde förda protokoll, lemnades ordet, på begäran, till

Herr Gilljam, som anförde: Om jag äfven från min ståndpunkt måste beklaga utgången af den sista voteringen på förmiddagen, då Kammaren, med afslag på Herr Boströms moderata hemställan, i stället föredrog Utskottets temligen radikala, så anser jag dock, att denna utgång af frågan skall bereda oss den fördelen, att den punkt i Utskottets betänkande, som nu är föredragen, skall kunna underkastas en lugn och fullkomligt lidelsefri pröfning.

Om det af Kammarens majoritet redan godkända förslaget skulle blifva lag, så har ju latinets helt och hållet upphört att vara ett privilegieradt ämne; ingen kan då vidare säga, att han behöfver läsa detta ämne af tvång eller för att kunna komma fram på embetsmannabanan. Hvad man då på samma gång bör kunna hafva rätt att önska och rent af fordra är, att den klassiska bildningen blifver likstäld med den moderna. Om jag, såsom jag med fullt skäl kan göra, antager, att de reala läroverken representera den moderna bildningen, så veta vi, att de förnämsta undervisningsämnena derstädes äro moderna språk, matematik och naturalhistoria. Undervisningen i alla dessa ämnen börjar på läroverkets lägsta stadium, ifrån och med den första klassen, och fortfar sedan alla de andra klasserna igenom.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Skall därför den klassiska bildningen och de klassiska läroverken vinna full likställighet med de reala, skola också de ämnen, som utgöra centrum för denna bildning, äfven hafva rätt att ända från och med första klassen göra sin uppfostrande kraft gällande. Något sådant begäres likväl icke nu; man begär blott att få behålla hvad man redan har. Det var icke många år sedan undervisningen i latin började i andra och den i grekiska uti fjerdje klassen. Men genom den sista förändringen i läroplanen har undervisningens början blifvit framflyttad i latinet till fjerdje och i grekiskan till sjette klassen. Mine Herrar! Vi hafva ännu icke hunnit få en enda series erfarenhet om följderna af detta försök. Det är således ännu alldeles för tidigt att döma om resultatet af denna den senaste förändringen i denna väg. Först om ett år hafva vi till afgangsexamen framskickat de första lärjungar, som undervisats enligt den nya ordningen. Det torde då icke vara för mycket begärtdt, att fordra, att man får några års erfarenhet af denna nya ordning, ty det är allt för hastigt att draga konklusioner af en enda grupp lärjungar. Ett anstånd med latinets ytterligare undanträngande är väl således det minsta, som med fog kan påräknas. Grekiska språket har redan genom undervisningens uppflyttande till sjette klassen förlorat så mycket af sin forna terräng, att detta språk hädanefter kommer att intaga en likartad ställning med den, som hebreiskan under föregående tider haft. Väl är det sant, att grekiska språket i och för sig besitter en ganska stor inneboende kraft, men det är dock icke tänkbart, att man skall kunna meddela en tillfredsställande undervisning i två så formrika språk som latinet och grekiskan, om denna undervisning sammanföres på läroverkets två högsta klasser, i all synnerhet då undervisning i så många andra ämnen måste på samma gång der förekomma.

Jag hänvisar i detta fall till Utskottets eget betänkande sidan 22, der Utskottet på ett mycket kraftigt sätt ådagalagt den svårighet, för att icke säga omöjlighet, som måste uppstå, i fall man på dessa sista år koncentrerar all språkundervisning. Det är ju icke, såsom också Utskottet på ett annat ställe sagt, nog med att läsa ett ämne till namnet, utan det måste äfven vara till *gagnet*, och i detta afseende måste väl de, som meddela undervisning i de klassiska språken, ega något vitsord, då de säga sig tvifla på, att de kunna hinna meddela lärjungarne en undervisning till gagns i latin och grekiska, för så vidt icke denna undervisning får börja tidigare än nu föreslagits. Jag vet icke något land i verlden, der man gjort så som Utskottet här föreslagit; till och med i Nya elementarskolan, der af alla läroverk i Sveriges rike de klassiska studierna äro längst framskjutna, har man åtminstone 4½ år för dessa studier.

Hvad är det då, som gör att man är så orolig för att latinet skall finnas kvar i fjerdje och femte klasserna? Kan latinet besmitta eller förderfva den öfriga undervisningen i dessa klasser? Man vore nästan färdig tro, att det finnes personer, som hafva en dylik åsigt; åtminstone har den ene motionären, Herr Axell, i sin motion och i sin vid Utskottets betänkande fogade reservation med mycken styrka uttalat, att han har den största rädsla för att latinundervisningen skall utöfva ett förderfligt inflytande på de öfriga klasserna af hans elemen-

tarskola, eller de nuvarande fem nedre klasserna. Låtom oss något närmare betrakta förhållandet. På den reala linien finnes icke latin; hvar och en som vill gå denna väg behöfver icke besvära sig med latinläsning. Den, som vill sluta sina skolstudier med femte klassen, håller sig naturligtvis på denna sida. För hvilka är det då latinet förekommer? Jo, för dem, som äro beslutna att fortsätta sina studier å sjetten och sjunde klassernas klassiska linie. Om det nu för dessa ur pedagogisk synpunkt är nödigt att latinläsning får börja i fjärde klassen, kan detta väl icke medföra skada eller olägenhet för några andra. Till och med om lärjungen förut beslutat fortsätta de latinska studierna läroverket ut, men genom mellankommande omständigheter tvingas att sluta i femte klassen, kan han väl icke af latinläsningen i fjärde och femte klasserna hafva tagit någon obotlig skada. En enskild lärjunges missräkning är väl för öfrigt något, som alltid kan inträffa, och kan ej förekommas genom några lagstiftningsåtgärder.

Jag antager att denna skarpa gräns mellan gymnasium och elementarskola, hvars nödvändighet så starkt framhålls, icke kan hafva den betydelse som mången föreställer sig. Som Herrarne behaga erinra sig, så voro skola och gymnasium verkligen skilda före 1849, men då förklarade man att för elementarundervisningens upphjelpande ur dess iråkade förfall, det vore alldeles nödvändigt att förena gymnasium och elementarskola till ett helt. Så lät det *då* och en förening skedde. De hafva nu arbetat tillsammans i 30 år och de flesta städer, i hvilka elementarläroverk finnas, hafva med dryga kostnader uppfört läroverkshus, afsedda för sådana förenade läroverk. Det vore ju ur ren ekonomisk synpunkt ett halft våld mot dessa städer att återgå till den gamla delningen, och för öfrigt misstager man sig betydligt, om man tror att dylika yttre förändringar kunna åstadkomma några förunderliga verkningar. All undervisning kan visserligen i viss mån befordras eller förhindras genom yttre omständigheter, men den egentliga reformatoriska kraften skall komma *inifrån*. Om det nu vore så att gymnasium och elementarskolan för närvarande vore skilda, så skulle många skäl tala för att bibehålla skilsmessan, men då deras förening en gång egt rum, så tala öfvervägande skäl för att denna må fortfara. Båda sätten hafva fördelar och olägenheter. Bland fördelarne af föreningen kan med bestämdhet framhållas, hvad som äfven ligger i sakens natur, att i det större läroverket undervisningen kan vara mera konsekvent och att i följd af det större lärareantalet lifver der kan strömma kraftigare och friskare än i det mindre. Redan denna omständighet är så beaktansvärd, att vi ej böra vara tveksamma om vi skola behålla hvad vi hafva eller ej.

Jag skall nu underkasta de af Herr Axell anförda skälen för en dylik skilsmessa en kort pröfning.

Det första är att undervisningen bör bedrifvas olika och disciplinen uppehållas annorlunda, allt eftersom lärjungarne befinna sig på det ena eller andra åldersstadiet. Detta erkännes visserligen, men det har ej visat sig omöjligt hittills att behörigen iakttaga detta förhållande, och om svårigheter förefunnits, så hafva rektor och lärare sökt öfvervinna dem, liksom de hafva att öfvervinna så många andra svårigheter.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Vidare skulle ett skäl för skilsmessan ligga deri, att i annat fall, så många lärjungar blifva sammanförda vid samma läroverk. Visserligen är äfven detta ett beaktansvärdt skäl, men, mine Herrar, det finnes redan femklassiga läroverk, som hafva mycket större antal lärjungar än mångt fullständigt läroverk och antagligen skall man rygga tillbaka för att sönderdela de nuvarande stora läroverken i flere små sådana, emedan detta ovilkorligen skulle medföra mycket ökade utgifter. Det skulle då äfven ligga nära till hands att hindra *klasserna* från att blifva för stora, en åtgärd, hvilken skulle helsas af lärarne med största glädje och bereda både dem och lärjungarne mycken bättnad. Men jag bör kanske ej fördjupa mig i sådana detaljer.

En sak, hvarpå Herr Axell i sin motion lagt stor vikt, är den, att hans elementarskola, d. v. s. de fem nedre klasserna efter nuvarande anordning, skulle meddela medborgerlig bildning, då deremot sju och sjuende klasserna, enligt hans förmenande, skulle meddela blott vetenskaplig och — möjligen äfven — embetsmannabildning. Han har varit god att i detta hänseende anlita min auktoritet till stöd för sina påståenden. Ehuru smickrad häraf, kan jag likväl ej gå in på att min uppfattning i detta afseende utgör något stöd för hans förslag. Min åsigt är ej så obetydligt skiljaktig från hans. Jag vill då slå upp den sida i sjette årgången af Pedagogisk tidskrift, utgiven 1870, der det uttalande, hvarpå den ärade motionären syftar, står att läsa. Jag är på detta ställe i färd med att bevisa, det latinläsningen vid våra elementarläroverk inkommit och bibehållits af helt andra skäl, än blott af sträfvan att åstadkomma en vetenskaplig eller för embetsmän afsedd bildning. Med afseende hvarpå yttrar jag: »Det är oss nemligen omöjligt att fatta en allmän medborgerlig bildning, som icke hvilat på en i *någon mon* vetenskaplig insigts grund, lika litet som vi kunna begripa, hurudana de vetenskapliga insigter äro, som icke medföra allmän medborgerlig bildning, hvartill kommer, att ingen lär kunna förneka, att äfven realliniens lärjungar erhålla vetenskapliga insigter, som vid universitetet och högre tillämpningsskola vidare utbildas. Få vi deremot så tolka denna paragraf »(skolstadgans 1 §)» att den »allmänna medborliga bildningen» hänvisar på de t. ex. fem nedersta klasserna och de »vetenskapliga insigterna» på de två öfversta, då motsvarar skolstadgans bestämning temligen nära vår egen åsigt, om vi ock äfven af de två högsta klasserna ovilkorligen fordra, att de skola bibringa allmän medborgerlig bildning *jemte* det, att de afse grundläggningen af lärd bildning.»

Sådan var min uppfattning af saken 1870 och sådan är den ännu 1880. Jag kan till och med från år 1865 prestera ännu utförligare framställning af denna min åsigt. Det är Herr Axells våldsamma särskiljande af allmän medborgerlig och vetenskaplig bildning, som i ifrågavarande hänseende vällat så mycket onödigt bråk.

Det går ganska lätt att konciliera dessa båda makter, och om man annars anser det nödigt att på det lägre stadiet börja med ett ämne, hvori kursen först i de högre klasserna afslutas, så bör man derifrån icke låta afskräcka sig af detta myckna tal om motsatsen mellan den allmänt medborgerliga och den vetenskapliga bildningen.

Hvad vi dessutom alla böra kunna vara ense om, är att, om någonsin politisk partiståndpunkt bör lemnas ur räkningen, så är det väl vid behandlingen af rena undervisningsfrågor; i annat fall kan det inträffa, att man med öppna ögon vållar stor skada åt hela den generation, som kommer att uppfostras under ett system, som för sin tillkomst har att tacka helt andra grunder än pedagogiska. Jag har därför svårt att förstå, att man vid afgörandet af denna fråga skall behöfva taga hänsyn till någon politisk klokbetsberäkning, och jag hoppas att någon sådan icke nu måtte blifva bestämmande för Kammarens beslut. Jag tillåter mig således ännu en gång hemställa, att vi måtte låta den nuvarande anordningen med latinläsningen fortfarande åtminstone så länge, att någon erfarenhet må hinna inhemtas om verkningarne af denna anordning. Jag kommer att yrka afslag å såväl den nu föredragna punkten, som äfven å den nästföljande, emedan jag icke kan förstå annat än att någon på sidan om sjelfva saken gående beräkning föranledt framläggandet af dessa förslag. Hvad särskildt beträffar förslaget, att latinet skulle ingå såsom valfritt ämne i realliniens två högsta klasser, så får jag säga, att väl har jag hört talas om läroverk, särskildt i Tyskland, der latinet läses äfven a reallinien i de *nedersta* klasserna såsom grundläggande språk och har sig anslagen ända till åtta timmar i veckan för att sedan fortgå i samtliga klasserna fastän med så småningom minskadt timantal, men att man först i de högsta klasserna på reallinien skulle börja att läsa latin, om något sådant har jag aldrig hört talas och svårigen kan detta vara en praktisk anordning af undervisningen på denna linie. Man känner bra litet till, hvilket arbete det kräfvos för att inhemta så pass mycket latin, att det kan vara till något verkligt gagn, om man tror att en realist, som i de öfre klasserna har så många andra ämnen att syssla med, skulle hafva lust och tid att då äfven lära sig latin. Jag åtminstone är öfvertygad, att knappt någon enda lärjunge på reallinien kommer att begagna sig af latinet om det blir ett valfritt ämne; ty den som har lust för detta språk kan då lika väl gå in på latinlinien; han behöfver sannerligen icke befara att der få lära sig ett enda uns mera än som behöfvos, för att han af sitt studium skall hafva någon nytta. Men deremot måste en dylik anordning medföra olägenheter så tillvida, som den förvränger realliniens egentliga uppgift och nödvändiggör en ökning af lärarekrafter, för att sådana skola kunna stå till buds för meddelande af latinundervisning om sådan någon enda gång kommer i fråga. Som jag redan sagt yrkar jag afslag å den föredragna punkten.

Herr Hedlund: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, då jag icke trodde att någon strid skulle uppstå i fråga om latinets uppflyttande till de högre klasserna, men då nu en öfverläggning uppstått ber, äfven jag att få yttra några ord. Här har på förmiddagen en talare i en poetisk bild liknat latinet vid ett ädelt medeltidsslott, som ligger i ett herrligt landskap omgifvet af skog och sjö, och han frågade, om det icke vore skada att förstöra denna lemning från förgångna tider, till hvilken nutiden blickar upp med vördnad. Jag vill icke taga bort det praktiga slottet, men jag vill icke heller att

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

alla ynglingar i Sveriges rike skola tvingas att dit vallfärda för att förslösa en dryg del af sin ungdom med att fördjupa sig i betraktelsen af detta slott. Det skulle då nemligen lätt kunna inträffa att denna ungdom icke finner något så synnerligen uppbyggligt, och detta derföre att den icke lär känna slottet i dess verkliga storhet, utan mäktar knappt höja blicken öfver de nakna grästensmurarne.

Vid våra elementarläroverk är förhållandet för närvarande så, att af de inemot 10,000 timmar, som en yngling använder på undervisningen, om han genomgått läroverkets alla klasser — läsåret är då beräknadt till 36 veckor, — så åtgå 4,810 timmar för undervisningen i språk, under det alla andra ämnen tillsammans få nöja sig med 4,804 timmar.

Nu vill jag till en hvar bildningens vän ställa den frågan: är detta ett riktigt förhållande mellan språkstudierna och alla de öfriga kunskapsämnena, hvilka nutiden ställer på den bildningssökande ynglingen, som tillika har att fylla ett värf i lifvet? Jag tror, att en hvar inser att detta är ett missförhållande. Man har sagt, att vi, som vilja göra en inskränkning i dessa ämnen, vi som vilja *icke hugga ned parken* — det har ingen fordrat — men *gallra* den, vi äro män som gilla endast det materiellt nyttiga! Jag protesterar deremot. Jag vill rigta den anmärkningen mot det gamla skolsystemet, att det står för mycket, på materiel grund och för litet på ideel. Ynglingens sinne lyftes icke till det ideella, det fosterländska, det som manar till dåd och ädelt sträfvannde i lifvet. Det är *denna* anklagelse, som jag vill rigta mot detta skolsystem, och jag står för den. Jag söker anledningen till detta förhållande i väsentlig mån i den formalistiska bildningen, som man håller på, i ett öfverdrifvet bibehållande af språkstudier. Jag vågade nämna ordet *helsovårdslära*. Jag möttes då af beskyllningen att vara materialistisk från den man, som dock borde känna till ord-språket: mens sana in corpore sano. Att i en sund kropp frodas och lefver en sund, frisk anda och att en sund kropp är ett nödvändigt vilkor för en sund anda, det visar alla tiders erfarenhet. Undervisningen om att väl vårda vår lekamen, detta »den heliga andas tempel», såsom en af våra äldsta kristliga författare yttrat, anser jag icke vara någon materiel gerning. Den är också en ganska viktig sak ur ren mensklig synpunkt. Kännedomen om landets lagar, dess statsförfattning är icke heller någon materialistisk sak. Det är något, som påkallas för hvar och en, som går ut i lifvet för att delta i medborgerliga värf och måhända sitta såsom lagstiftare på dessa bänkar. Jag kan icke inse, att det är en sak, som är skolan ovärdig att förbereda. Jag kan äfven nämna andra ämnen, som skolan bör upptaga. Här möter den frågan: huru kan detta förena sig med de gamla språkens studier. Såsom jag förut en gång yttrat, måste de klassiska studierna maka åt sig, men icke derför att, såsom den siste talaren påstått att man yttrat, de gjort något ondt. Hvem har sagt det? Nej, de måste maka åt sig derför att de trängt tillbaka andra läroämnen, som under tidernas lopp trängt sig fram till följd af det praktiska lifvets kraf, och derföre att det icke låter sig göra att på skolbänken, under det uppväxande lifvet, förena dessa alla studier och dermed

förbrylla den uppväxande ungdomens hjernor. Detta är orsaken: det gamla måste vika för det nya!

Man har citerat den klassiska ålderdomen. Utskottets betänkande innehåller något i den vägen, och jag ber att få komplettera det med en anekdot. Det kom till mig en man, ganska högt stående i samhället. Han sade: det förundrar mig, att ni, som så mycket älskar antiken och det klassiska lifvet, talar mot det grekiska språkets läsning i våra skolor. »Mycket naturligt», svarade jag, »derföre, att grekerna icke läto sina ynglingar sitta krokiga på skolbänken och läsa grekisk grammatika, utan de läto dem gå ut i lifvet och kämpa med pil och båge vid de olympiska spelen samt danade och utbildade dem på så sätt till ett ädelt, harmoniskt lif». Jag har sagt det på ett annat ställe förut och jag upprepar det nu, att den tid skall komma, då man karakteriserar Sveriges och Tysklands, som är Sveriges föredöme, nuvarande tidevarf, såsom skolbänkperioden, såsom krokryggperioden och såsom fantasilöshetens period, hvilken förqväver allt hvad som finnes af kraft och lif hos vår ungdom. Men, Gudi vare lof, — jag säger det utan skrymtan — de ädla känslorna i ynglingarnes bröst äro starkare än skolbänken, starkare än den latinska grammatikan, och, mine ärade vänner inom lärareståndet, det är derom frågan gäller. Det är således icke någon småsak att vi offra tiotal af år på grekiska och latinska studier. Det är icke för ro skull, som jag säger: gif akt på den nya tidens kraf, lätom oss frigöra vår ungdom från allt, som icke lyfter den till manlig kraft, handlingskraft och ädla dåd. Det är ur denna synpunkt, som vi betrakta latinet såsom ett hinder, och derföre vilja vi skjuta upp latinet till 6:te klassen för att, om allt går väl, sedan skjuta bort det till universiteten. Man säger att man icke kan vara belåten dermed.

Jag ber af egen erfarenhet få nämna, att man ganska väl kan lära sig latin, sedan man kommit till akademien och äfven på ett senare stadium i sitt lif, och det är sålunda en falsk föreställning att man skall behöfva börja dermed så tidigt. Jag säger således att det närmaste steg vi hafva att taga, det är att förvisa latinet till gymnasialafdelningen.

Önskligt skulle hafva varit, om Utskottet i sin tablå gjort en framställning öfver de resultat, latinläsningen lemnat; sjelf har jag ledsamt nog inga uppgifter i detta hänseende till hands. Men jag frågar dock, hvad nytta hafva väl de 100- ja 1,000-tals ynglingar haft af den latin-kunskap, som de inhemtat, då de, efter att redan i fjerde klassen hafva börjat dermed och derpå använt 8 timmar i veckan, sedan i skolans sista stadier måhända helt och hållet upphöra med detta studium? Jo, säger man, då ynglingen kommer till universitetet, då visar sig gagnet! Jag har rätt många vänner, som gått igenom universitetet och aflagt lärdomsexamen; men jag tror att för de flesta af dem, om de nu finge i händerna äfven en ganska lätt latinsk auktor, det skulle vara dem ganska brydsamt att läsa och förstå densamma.

Vid sådant förhållande frågar jag: hvad betyda väl dessa 1,656 timmar — dock en rätt lång tid — som de offrat på latinläsning? Ganska litet.

Derföre yrkar jag bifall till Utskottets betänkande.

*Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)*

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Herr Axell: Herrarne skola icke blifva förskräckta öfver att jag placerat mig i talarestolen. Det är hvarken till följd af föredragets längd eller dess vigt, som jag mot min vana så gjort, utan endast för att tillmötesgå en af Kammarens notarier och stenografer framställd begäran.

Under denna punkts föregående moment hafva vi afgjort frågan om de akademiska examina. I detta och följande moment möter oss frågan om reformer i skolväsendet. För att fälla ett omdöme i denna vigtiga fråga måste man enligt min uppfattning först göra klart för sig huruvida en läroverksreform öfverhufvud bör redan *nu* vidtagas. Den ärade förste reservanten, Herr Boström, har härpå svarat: *då* tätta rubbningar i undervisningsväsendet otvifvelaktigt måste störande inverka på dess utveckling, *då* den nya undervisningsplan, som år 1873 fastställdes ännu icke kunnat lemna någon grundad erfarenhet, så är frågan om en skolreform, oafsedt om den eljest är sund och nyttig, för tidigt väckt. Vi böra ännu vänta. Af samma invändning gjorde äfven den talare, som här i afton först hade ordet, bruk. Läser man en del ledande tidningar, som yttrat sig i frågan, har man såsom jag haft förmånen att öfvervara härvarande läraresällskaps diskussioner, så finner man såsom ett hufvudargument från den sidan, att skolan bör lemnas i frid och ro. Ja, mine Herrar, om tiden stode stilla, om den menskliga odlingens utveckling ej rastlöst fortginge, då kunde vi lemna skolan i fred. Men skolan bör vara ett barn af sin tid, eljest drager den nationen baklänges eller åtminstone hejdar dess framåtskridande. Våra fordringar på en genomgripande reform äro fordringar, icke från i dag eller från i går, utan från decennier tillbaka. Den svenska skolan har åtminstone alltsedan 1849, ja, måhända alltsedan sin upprinnelse, varit efter sin tid; och huru många små puffar vi än gifvit den framåt, har dock skolan aldrig hunnit i jernbredd med tiden. Med hvarje år som flyr blir derföre nationens fordran på en sådan reform, att det uppväxande slägtets kraf på tidsenlig unversivning tillgodoses, allt starkare och starkare. Gång efter annan har man visserligen lyckats att afspisa denna fordran med smulor, fallna från det bord, der klassicitet och ultramontanism samdrägteligen trona. Men detta kan väl icke i längden upprepas, och huru kan man väl med 1873 års s. k. skolreform, hvilken lika litet var någon reform som hvarje lappning, som ett Kongl. Cirkulär af i dag eller ett Kongl. Cirkulär af i morgon, söka möta de reformer, vi föreslå? Hvilken erfarenhet af då gjorda förändringar vill man invänta för att derefter pröfva våra förslag? Innehåller väl denna s. k. reform en enda ändring af beskaffenhet att stå i något egentligt samband med *våra* yrkanden? Blevfo latinfordringarna i universitetets examina då inskränkta eller borttagna? Blevfo de lefvande språken valfria? Införde man latinet såsom valfritt ämne å reallinien? Höjdes terminsafgifterna? Delades då elementarläroverket i elementarskola och gymnasium? Nej, *intet* af allt detta. Att bjuda oss att invänta verkningarna af 1873 års förordning, det är ungefär liktydigt — för att taga ett exempel från denna riksdag — med att bjuda en, som ifrar för en flottningslag, att afvakta verkningarne af en dikningslag. Det angår icke samma sak. Saknas väl då all erfarenhet, frågar jag, i afseende

å den del af skollagstiftningen, i hvilken vi nu påyrka ändring? Ingalunda. Tvärtom går den erfarenheten tillbaka åtminstone till år 1849 och i de flesta fall ännu längre.

Bevisen oss, mine Herrar, att den reform vi påyrka är oriktig; bevisen, oss att det gamla, hvilket I försvaren och hvilket vi vilja skaffa bort, är bättre än det vi bjuda Eder, och ett sådant argument skall träffa oss. Men söken icke att påtvinga oss och andra den åsigtten att ett ondt blir ett godt genom att få fortfara och rotfästa sig, ty ingenting annat ligger, så vidt jag förmår döma, i talet om att vi böra vänta.

En ärad motståndare på karlstadsbänken har i ett synnerligen talentfullt, om än kanske något vanställande föredrag, sagt såväl motionärerne som Utskottet en del bittra saker. Äfven om jag i sak ber att få instämma i det gemäle Utskottets ärade ordförande här- emot afgaf, tager jag mig dock såsom utskottsledamot friheten att beklaga ett och annat uttryck, som dervid fälles.

Detta gemäle var dock icke så uttömmande, att det icke lemnat mig ett par saker öfriga, som jag anhåller nu få tillägga.

Jag vill dervid acceptera den vackra bild Herr Rundgren sjelf begagnade om sjön, slottet och parken. — Ehuru Utskottet icke yrkat på sjöns bortskaffande, icke framställt något *yrkande* på inskränkning uti teologiens och kyrkohistoriens läsande vid läroverken, utan endast i *motiveringen talat* derom och således denna bild egentligen icke hör till ämnet, får jag säga, att det förekommer mig nästan ofattligt, huru en religionslärare kan likna teologien och kyrkohistorien med deras grumliga flöden ur grumliga källor vid en klarblå sjö. Men att derjemte vilja, såsom den värde talaren enligt min uppfattning gjorde, — jag ber om ursäkt om jag missuppfattat honom — identifiera teologi med religion, det är att sätta dogmatiken öfver kärleken, bokstafven öfver andan — och såsom en »laicus» i den kristna kyrka jag tillhör tillåter jag mig att emot en sådan uppfattning inlägga en allvarlig protest, icke allenast emot den ärade talaren, utan äfven emot hvarje annan kyrkans herde, som tilläfventyrs omfattar en sådan åsigt.

Den ärade talaren liknade de döda språken vid slottet, som vackert erinrade om flydda tider. Bilden är utan tvifvel ganska träfande, men den kan olyckligtvis lemna vapen i händerna äfven på en så pass oskicklig motståndare som jag. Om detta slott nemligen inkräktar på den plats, som är oundgängligen nödvändig för en vår nutids nationella bildningsanstalt, eller till och med blott för en anläggning för materielt förvärf, så säger jag: bort med detta slott! Att så är förhållandet, att här pågår en kamp för tillvaron mellan den moderna och den antika bildningen, derom har den siste talaren redan ordat. De moderna språken liknades vid parken och en viss norr- länding angafs såsom den, hvilken gerna önskade att gallra densamma. Bilden är mycket tilltalande äfven för mig, så mycket mera som jag kan upplysa den värde Biskopen från Karlstad att uti vården af skogar och parker, hvilket också är en vetenskap, ingår äfven gallring såsom ett högst viktigt moment, hvilket forstvetenskapen på goda grunder förordar.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om man nemligen i stället för tre svaga träd, som trängas om ljus, luft och näring, genom att gallra ut två, kan erhålla ett enda lifskraftigt, så handlar man förståndigt. På samma sätt om man inom skolans område af tre lefvande språk, som trängas med hvarandra och hvilka alla tre föra ett tynande lif, genom att taga bort två såsom obligatoriska, kan få ett enda att gå till väders och blifva till nytta och gagn, så tror jag man gör hvad man icke ångrar.

Den ärade talaren påstod vidare, att det tycktes vara motionärernes och Utskottets mening att fråga Andra Kammaren huru långt den kunde tåla kallt stål i fråga om bildning. Jag undrar om man icke snarare kunde säga, att talaren själf just hade för afsigt att fråga Kammaren, huru långt den kunde tåla kallt stål i afseende å *klassisk* bildning, i afseende å dess utestängande af den *real*a.

Den ärade talaren har otvifvelaktigt, om jag icke missförstått honom, ansett bildning vara liktydig med klassisk eller språkbildning, då han fälde det nyss anförda yttrandet.

Jag erinrar mig likaledes, att den ärade talaren syntes vilja förebrå oss motionärer att vi voro för unga. Det är sant att vi äro yngre än vår ärade motståndare. Men männe icke vi just derigenom hafva lättare att bedöma nutidens skolbildning och dess behof af reformer än den, som daterar sin personliga erfarenhet om skolans undervisning från vida längre tid tillbaka. Jag ber i detta hänseende få erinra honom att nu bibringas *real*a kunskaper på helt annat sätt än på hans tid och deribland ber jag särskildt få framhålla en, som jag något närmare känner till, nemligen botaniken. Denna vetenskap, mine Herrar, är numera icke ett torrt uppradande af en hel massa namn, termer och beskrifningar, utan den är en vetenskap, som lemnar svar på lifvets allra viktigaste frågor och som jag anser hafva långt mera bildande kraft än någon teologi eller kyrkohistoria.

Det yttrades vidare att språket vore det finaste uttryck af människans tankar och därför vore det ett attentat att borttaga ett enda af dem. Ja, olycklige då de, som uppgjorde den första undervisningsplanen, ty de måste bland de lefvande språken borttaga från skolundervisningen många, hvilkas bildande kraft och rika literatur höra till de förnämsta. De måste nemligen taga bort italienskan, spanskan, de slaviska språken och många andra af det skäl att de ansågo att på sin höjd kunde tre lefvande språk inrymmas i skolundervisningen. Nu hafva vi emellertid kommit till den erfarenheten att tre språk i skolan är för mycket; då räknar den ärade talaren detta såsom ett attentat mot bildningen och en barbarism, att vi bland dessa tre språk vilja låta lärjungen läsa blott ett eller två. Jag anser att denna invändning icke kan finna något stöd af erfarenheten hos dem, som sysselsatt sig med skolundervisning.

Jag kommer sedan till en punkt, hvori äfven andre talare hafva gjort mig den äran att uttala sig emot mig, emedan densamma härstammar från min motion. Det är nemligen den punkt, vid hvilken den ärade talaren från Karlstad utbrast: Här hafva vi ett ögonskenligt bevis på latinets förträfflighet, då äfven herrar realister icke kunna undvara latinets, utan önska detsamma valfritt på reallinien.

Detta må tyckas vara en orimlig begäran, såsom flere talare uttryckt sig, men då skulle jag vilja fråga, hvarföre vilja herrar klassici hafva botanik, zoologi, kemi, fysik, matematik m. fl. reala ämnen icke blott till valfria, utan äfven till obligatoriska på den klassiska linien. Hvarföre skulle icke reallinien kunna såsom valfritt ämne taga in arabiskan eller hvilket annat språk som helst — utan att derföre realiniens anspråk på att vara en sannskyldig reallinie skulle vara spildt! Lika litet som man genom att taga in realämnen på den klassiska linien upphäfver dess betydelse såsom klassisk linie, lika litet anser jag reallinien vara förstörd genom att intaga ett klassiskt ämne, isynnerhet då det blir valfritt.

Mine Herrar! I tyckens föreställa Eder att detta är en högst oväntad och ovanlig begäran, men jag behöfver icke påminna Eder mera än om huru det förhöll sig för två år sedan, då ett tillfälligt Utskott inom Första Kammaren behandlade Herr von Brauns motion, för att visa att äfven andra förr umgåtts med samma tanke. Jag har nu icke detta utskottsbetänkande med mig, men jag vill nämna såsom ett deri förekommande förslag, att man ville införa latinets såsom valfritt på reallinien, men i stället göra grekiskan obligatorisk på latinlinien.

Här har jag äfvenledes i min hand ett betänkande, utarbetadt i Norge af 5 skolmän, alla rektorer, ett betänkande, det största som i Norge blifvit i skolfrågan utarbetadt, der det heter:

»Med Hensyn til et væsentligt Punkt i Realgymnasiets foreslaede Indretning, Opstillingen af en Latinlinie sideordnet med Engelsk-linien, skal Kommissionen gjøre opmærksom paa, at ogsaa den mathematisk-naturvidenskabelige Komite erkjender, at det for en dybere Forskning altid vil være en nyttig og delvis nødvendig Tilgift at besidde en ringe Kundskab i Latin».

Det är precis samma tanke, som ligger till grund för motionärens och äfven för Utskottets förslag och det är en tanke som i sig innehåller något ännu bättre, ty den innebär frihetens grundsats, möjligheten för dem; som vilja lära sig *något* latin, att icke behöfva offra hälften af sin tid i vissa klasser på detta ämne.

Jag ber att för den ärade talaren på karlstadsbänken få bekänna att jag något förundrar mig öfver hans uppmaning till motionärerne att det vore klokare att fästa uppmärksamheten på huru ställningen är för vissa extra lärare i Karlstads stift, än att bråka med en dylik reform som denna. Det är visserligen ett vanligt sätt att hänvisa oroliga reformatorer på en annan bristfällighet än den, hvarom fråga är, och jag vill icke förtänka den ärade talaren att han gjort detta. Men den ärade talaren yttrade i sammanhang dermed, att det skulle vara ett sätt för oss motionärer att stilla vår reformlusta. Det är emot detta yttrande, som jag ber att för min egen del och jemväl, tror jag, å den andre motionärens vägnar få inlägga en gensaga. Det är icke fullt rättvist att förutsätta att vi gjort våra reformförslag, drifna af blott och bart reformlust; det *kan* ju nemligen hända, att vi varit lifvade af en sann och rätt nitälskan för skolans och nationens bästa och i sådant fall är talarens berörda yttrande orättvist och sårande.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Det var med ett upprigtigt nöje, jag hörde på eftermiddagen en af skolans bästa män yttra sina betänkligheter emot Utskottets förslag och min motion. Det är alltid glädjande att, äfven om man är än så underlägsen, blifva i tillfälle att byta ord med en person, som har till sitt förfogande både sakkännedom och humanitet.

I afseende på denne ärade talares anmärkning mot förslaget om införande af latinet såsom valfritt ämne på realliniens högsta klasser, hvilket förslag han ansåg vara förestafvad af något politiskt klokhetsskäl, så ber jag att få säga, att till grund för denna begäran ligger ingenting annat än hvad motionären och Utskottet i motiveringen uttryckt, nemligen en önskan att de lärjungar på reallinien, som möjligen kunna vilja lära sig litet latin, må dertill blifva i tillfälle.

Samme talare utvecklade äfven närmare ett uttalande, som han vid ett föregående tillfälle haft i lighthörande frågor och hvilket jag i min reservation tagit mig friheten påpeka. Jag ber med anledning deraf att få erinra, att jag alldeles icke inlåtit mig på något fullständigt referat af hans åsigt, utan endast hänvisat på detta hans uttalande för att sätta Kammarrens ledamöter i tillfälle att jemföra detsamma med den åsigt, som reservanterna tillåta sig utveckla. Vi kunna derföre icke känna oss träffade af någon förebräelse att hafva uppfattat honom orätt. För öfrigt skulle ännu mycket kunna vara att säga i anledning af de anmärkingar han framstälde, men då jag förmodar att det ännu finnes många af Kammarrens ledamöter som önska att yttra sig i denna fråga, så skall jag icke längre upphålla Herrarne. Trots den underlägsenhet, i hvilken jag naturligtvis i en fråga som denna måste befinna mig i jemförelse med den förste talaren, ber jag honom — på samma gång jag tackar honom för hans medgifvande, att det kan i denna fråga finnas olika åsikter — icke förundra sig deröfver att, likasom han hyllar den ena åsigten, det gifves andra, och bland dem jag, som hylla den motsatta.

Herr Hedin: Min mycket ärade vän, som öppnade debatten om denna punkt, är de klart uttryckta klara tankarnes man, på samma gång han är en af de mest sakkunnige, som i denna fråga kunna yttra sig. När jag icke dess mindre tillåter mig några erinringar mot hvad han yttrade, skall jag visserligen söka framställa dem på ett sätt, som hans stora sakkunskap och lika stora humanitet i förening påkalla. Den ärade talaren framstälde till en början den frågan, hvarföre, sedan man nu redan beslutat undanskjuta latinet från den privilegierade ställning det hittills intagit, man icke ville medgifva det åtminstone samma ställning på dess linie som åtskilliga andra ämnen blifvit tillerkänd på reallinien. Till svar derpå ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på ett uttalande i Utskottets betänkande, som han kanske förbisett eller ock icke fullt beaktat. Det heter nemligen på sidan 57 »om och när en sådan förändring af de akademiska examina, som Utskottet förordat, blifvit genomförd och hunnit visa sina verkningar, då kan det enligt Utskottets tanke blifva fråga om att äfven på det sätt utmärka och befästa de båda s. k. bildningsliniernas åtskilnad å gymnasialafdelningen, att de förläggas till olika läroverk.» Dermed är dock icke sagdt allt, hvad Utskottet i denna del verkligen

tänkt; man har i sjelfva verket resonnerat så att, när en gång latinets upphört att såsom hittills intaga en privilegierad ställning, då kan man gerna åt latinisterna öfverlemna, om annars sådant ur pedagogisk synpunkt finnes lämpligt, att ordna latinstudiet på den klassiska linien så som de anse lämpligt, och då må äfven latinets på den linien blifva hvad man så ofta kallat ett grundläggande språk. Deremot, så länge latinets intager sin gamla privilegierade ställning, mot hvilken Kammarerna i dag uttalat sig, så länge måste äfven vi såsom ett liberalt yrkande, det der går i tidsenlig riktning, påstå sammanhållandet af de båda linierna så länge som möjligt, d. v. s. skjuta upp latinets så långt sig göra låter. Jag ber att få tillägga, att, då en ledamot af Första Kammarerna, som är lifligt intresserad för undervisningens angelägenheter och för undervisningsväsendets reformerande i samma riktning, till en del åtminstone, som Tillfälliga Utskottet nu föreslagit, men som tillika är en varm vän af klassiciteten, förlidet år, då Första Kammarerna voterade en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af skilda undervisningsplaner för de olika linierna, deröfver förklarade sin glädje i den föreställningen att han och de som röstat lika med honom derigenom rigtat ett svårt slag mot herrarna latinister, så genmålde jag, att ett dylikt votum, under nuvarande omständigheter, vore ingenting mindre än en rent af reaktionär åtgärd. Så länge man vid universiteten behåller latinets såsom den enda vägen till saligheten, blir följden, om man uppställer fordran på liniernas fullständiga åtskiljande, ingen annan än den, att latinets på den klassiska linien kommer att flyttas ned så långt man behagar och derigenom får sin privilegierade ställning än ytterligare befastad. Deremot, sedan man fritagit de akademiska examina från den latinska trädomen, sedan deraf blifvit en följd att man kan bestämma vid huru många läroverk en real, vid huru många en latinsk öfverbyggnad behöfves, då, men icke förr, kan man gerna gå in på att låta latinisterna ordna latinstudiet så som de för tjenligt finna.

För min del tror jag dock icke, att man derigenom kommer derhän, att latinets varder på latinlinien ett grundläggande språk. Om jag rätt uppfattade min ärade vän, yttrade han, att det vore billigt, att latinundervisningen på latinlinien finge taga sin början i första klassen, likaväl som på reallinien detta finge ske med något af de moderna språken, jag tror han nämnde franskan. Något sådant har icke varit Utskottets mening; dess mening är att modersmålet skall blifva det grundläggande språket. Skälen därför har Utskottet angifvit i sitt utlåtande på samma gång som det sökt vederlägga teorien, att ett främmande språk, helst ett dött, skulle vara företrädesvis lämpligt såsom grundläggande.

Den mycket ärade talaren yttrade också, att införandet af latinundervisning på reallinien vore en förvrängning af denna linies uppgift. Kan detta dock vara i högre grad förhållandet, än att för närvarande, enligt 1878 års skolordning och oaktadt Kongl. Maj:ts proposition år 1873 förkastar införandet i skolundervisningsplanen af valfria ämnen, sådana finnas på den klassiska linien, nemligen engelska och hebreiska? Och om det icke är orimligt att erbjuda de af mångahanda ämnen nedtyngda lärjungarne på den nuvarande klas-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

siska linien att, om de så önska, få lära sig ytterligare två språk, kan det då sägas vara en förvrängning af realliniens uppgift att de af denna linies lärjungar, som för något sitt ändamål kunna behöfva genomgå en mindre kurs i latinet, lemnas tillfälle dertill? I detta fall återkommer jag till hvad jag under mitt förra anförande yttrade, nemligen att detta af Utskottet föreslagna medgifvande för den reala liniens lärjungar att lära sig så mycket latin, som kan för något speciellt ändamål vara behöfligt, är ett liberalt yrkande, som står i den bästa öfverensstämmelse med hvad i öfrigt föreslagits af Utskottet, som vill, att det skall lemnas större frihet inom skolan, än hittills funnits, att lärjungarne må lemnas rättighet att slippa undervisning i sådana ämnen, hvaraf de icke kunna hafva någon nytta, men deremot att åtnjuta undervisning i sådant, hvaraf de kunna vara i behof eller hvarför de känna håg.

Den ärade talaren nämnde också, att en så liten kurs i latinet, som den af den ene motionären, herr Axell, föreslagna och af Utskottet tillstyrkta, eller en kurs, som skulle genomgås i läroverkets två öfre klasser och icke få taga i anspråk mera än fyra timmar i veckan, icke kunde leda till något nämnvärdt resultat, emedan den därför anslagna tiden vore alltför kort. Med afseende härpå tillåter jag mig nämna, att, när Utskottet i enlighet med motionärens förslag tilltrodde sig kunna föreslå denna korta tid, Utskottet förestälde sig, att den, som på ett så sent stadium begynte kursen, skulle hafva en väsentlig hjälp deraf, att han derförut förvärfvat »grundläggande» språkinsigtér af helt annat slag, än dem man nu i skolan förvärfvar, derigenom nemligen att han fått egna all den åt språkstudier anslagna tiden i de föregående klasserna åt ett enda modernt tungomål. Det var Utskottets asigt, att, då han fått egna så mycken tid åt ett och samma tungomål, i stället för att splittra den på tre, han derigenom fått en sådan språksinnets och språkorats öfning, att det borde vara lätt för honom att på kort tid inhemta ett annat tungomål. Denna omständighet torde böra tagas i betraktande, då man vill bedöma, huruvida den af Utskottet föreslagna, ringare tiden för latinläsning å reallinien kan medföra något nämnvärdt resultat.

Den mycket ärade talaren anmärkte också mot förslaget att ju förr dess hellre uppskjuta latinstudiet till sjetten klassen, att det väl dock icke kan sägas om den, hvilken utgår från läroverkets femte klass och således egnat icke så obetydlig del af sin studietid i fjerde och femte klasserna åt latinet, att han deraf tagit, såsom jag tror att orden föllo, någon obotlig skada. Nej, detta är nog sant. Men, när det icke är möjligt att ådagalägga, att han genom denna begynnelse till latinstudium vunnit något gagn, så hemställer jag, i likhet med Utskottet, huruvida icke den tid, som till detta begynnande latinstudium användts, kunde hafva bättre användts, om han fått egna densamma åt ett språkstudium, som sedermera kunnat blifva honom nyttigt i lifvet, d. v. s. om latintimmarne fått blifva ett tillskott till den tid, han egnat åt t. ex. franskan, tyskan eller engelskan.

För öfrigt har jag emot denne talare ingenting att invända, men ber att få begagna tillfället att helt och hållet instämma i de kritiska

anmärkingar, som han rigtade emot den ene af motionärernes, Herr Axells, reservation.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Herr J. O. Boström: Jag skattar mig lycklig att icke hafva, vare sig inom Utskottet eller inom Kammaren, bidragit till det beslut, som i dag på förmiddagen blifvit fattadt; och jag skall icke heller nu bidra till ett beslut, som skulle godkänna Utskottets hemställan, utan tvärtom deremot nedlägga min röst. Konseqvensen af det beslut, som på förmiddagen fattades, skulle väl vara, icke blott att framflytta latinets till 6:te eller 7:de klassen, utan rent af att göra latinets valfritt i skolan, så att ingen menniska blefve tvingad att läsa detsamma. Jag kan icke i likhet med en talare från förra året berömma mig af att hafva i oändliga banor läst latin och grekiska. Men så mycket latin har jag dock läst, att jag vet, att jag läst för litet, hvilket jag också mången gång beklagat. Och emedan jag sålunda lärt mig inse latinets värde såsom undervisningsmedel och emedan jag under min studietid funnit, huru mycket tid och arbete inhemtandet af blott ett ringa mått af kunskap i detta språk kräver, så anser jag också det vara icke blott att försvåra, utan rent af att omöjliggöra elementarundervisningen i latinets, om man framflyttar dess studium till 6:te klassen. Jag kan dervid icke annat än på det lifligaste instämma i de behjertansvärda ord, som en representant på stockholmsbanken här nyss förut uttalat. Här yttrades af en ärad länskamrat, att man icke skall sky att göra täta rubbningar i vårt undervisningsväsende. Utan att närmare inlåta mig på någon kontrovers med honom derom, skall jag blott återropa det gamla, välkända ordspråket, att »omkring den sten, som rullar, gror det aldrig», men låter man honom ligga still, så gror det. Jag kan icke tro att, såsom det i fjor af en talare här i Kammaren sades, »våra elementarläroverk utsända förderfvade och förderfvande samhällsmedlemmar», utan tvärtom att större delen af dem, som derifrån utgå i lifvet, blifva samhällsnyttige, bildade män, och att man derföre icke kan eller bör bryta stafven öfver vår gamla läroverksorganisation. Ätminstone bör man låta den få tid att visa sina frukter, sedan man börjat qvista och gallra dess träd på sätt som skett genom 1873, 1875 och 1878 års Kongl. Cirkulär. Och såsom en talare på stockholmsbanken förut nämnt och såsom jag i min reservation påpekat, hafva dessa cirkulär ännu icke burit några mogna frukter, på hvilka man kan grunda sitt omdöme om vår läroverksorganisation.

Det yttrades, att elementarläroverken icke hade kunnat följa med sin tid. Derom torde meningarne vara delade. En hvar dömer derom efter sitt subjektiva tycke. Dock måste det af hvar och en medgifvas, att vårt skolväsende utvecklats sig på ett aktingsvärdt sätt och till stor fromma för vårt land; ty det har verkligen gått framåt. Och detta har äfven allmänt erkänts, särskildt med afseende på reallinien. Man synes här vilja drifva den satsen, att undervisningen och dess organisation skall framför allt hafva den praktiska nyttan till sitt ändamål. Jag kan icke gilla ett sådant påstående, hvarigenom man ställer sig på den flacka utilitarismens ståndpunkt, utan jag anser att under-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

visningen har ett vida högre ändamål än den praktiska nyttan, nemligen bildning i detta ords djupa och fulla bemärkelse.

Med anledning häraf och af hvad jag i min reservation anført och oakadt jag vid den första punkten, der jag gått så långt det var mig möjligt att gå i sällskap med Utskottet i dess latininskränkning, icke lyckades vinna den uppmärksamhet för min reservation, som jag önskat, vågar jag dock, äfven med fara att lida ett lika nederlag vid denna punkt — yrka afslag å Utskottets deri gjorda hemställan.

Herr Lyth: Jag skall blott yttra några få ord. Jag är den förste att erkänna att elementarundervisningen icke är på ett fullt tillfredsställande sätt ordnad. Och detta har jag vid flera tillfällen uttalat. På samma gång får jag tillkännagifva, att många af de förslag, som af Utskottet blifvit framställda, hafva för mig varit mycket tilltalande. Men jag anser äfven det vara min pligt att tillkännagifva, att jag i denna punkt icke kan instämma i Utskottets förslag. Här har blifvit yttradt, att studiet af klassiska språk i skolan vore rent af ett ondt och Herr Hedlund sporde hvartill det gagnade. Jag ber att få svara, att såsom formelt bildningsmedel, såsom en gymnastik för själen är de klassiska språkens studium af högsta betydelse, en öfning hvaraf själen, likasåväl som kroppen, har behof, om den skall kunna vinna en helsosam och kraftig utveckling. Genom de klassiska språkens studium skärpes och redes tankeförmågan hos det unga sinnet. Att nu framflytta latinets studium till sjetto klassen vore nära nog detsamma som att rent af ominstetgöra det. Nej, mine Herrar, tag hellre bort slottet än att, såsom man nu vill, låta det förfalla. Antingen bör latinets börja läsas i fjerde klassen, såsom hittills sker, eller ock bör det försvinna från elementarundervisningen. Hvilketdera fallet som helst är att föredraga framför den af Utskottet föreslagna åtgärden. Jag ber derföre att i denna punkt få sluta mig till dem, som yrkat afslag å Utskottets förslag.

Herr Key: Då, enligt den tillåtelse Kammaren lemnade i förmiddags, öfverläggningen om hvarje särskild punkt äfven får röra sig om betänkandet i sin helhet, skall jag vid denna punkt taga mig friheten yttra några ord om det hela, så mycket mer som jag länge och mycket intresserat mig för de skolreformer, som stå på dagordningen. Jag har nemligen föreställt mig, att de flesta skolreformer i vårt land böra gå i den rigtning, som jag här nedan skall hafva äran antyda.

Först och främst anser jag, att allt för mycken latinläsning i våra skolor och obligatorisk latinläsning i och för afläggande af våra universitetsexamina är både obehörig och obehöflig. Jag anser vidare, att vi hafva alldeles för många skolor och att vår skolbildning icke är tillräckligt fosterländsk.

Jag anser också, att skoltiden är för lång och slutligen att skilnaden är för stor, klyftan för bred mellan folkskolorna och de lärda skolorna.

Hvad först beträffar den så mycket omordade latinläsningen, så åhörde jag verkligen med den största uppmärksamhet hvad, i nämnde hänseende, den ärade representanten för Karlstad hade att anföra i

sitt från *hans* ståndpunkt särdeles utmärkta tal under förmiddagens diskussion. Jag fäste mig naturligtvis först, om än blott i förbigående, vid begynnelsen. Han nämnde i denna, att han ville »blanda malört i Utskottets triumf;» så föllo hans ord. Jag vet icke, om denna bild tillkommit till följd af någon erinran om den ganska angenäma dryck, i hvilken malört ingår såsom en ingrediens och som benämnas för *munklikör*, men jag tyckte verkligen, att, om jag så må uttrycka mig, en fin medeltidssmak gonomgick hela detta för öfrigt mycket spirituella anförande. Han blandade vidare in — jag vill icke säga förblandade — kyrka och religion, teologi och kristendom om hvarandra. Jag vågar icke här inlåta mig på det större eller mindre sambandet dessa ämnen emellan, ehuru mycket kunde vara att derom säga; det skulle föra mig allt för långt från hvad som här afhandlas. Jag återgår därför till talarrens försvar för latinläsningen. Han framhöll och utvecklade med stor talang, hvilken märkvärdig tankereda, som studiet af detta koncisa språk skulle alstra, och jag vill icke förneka detta, men jag hemställer om icke en Demosthenes, en Sokrates, en Viger Spå, en Thorgny Lagman, en Moses och en Salomo också hade *tankereda*, ehuru de, tyvärr, aldrig haft tillfälle att få aflägga maturitetsexamen på den klassiska linien. Vidare vill jag erinra honom om de många statsmän, tänkare, skalder, uppfinnare, industriidkare och ädla medborgare såväl inom som utom vårt land, hvilka *icke* kunnat latin, men som likväl varit en heder för det land och den tid de tillhört. Jag hemställer också till den värde representanten, om någon under debatterna här i Kammararen ett enda ögonblick sitter och tänker efter huruvida talarne kunna latin eller ej. Nej, ingen tänker derpå; det är blott anförda skäl och bevis som gälla, och det betyder ingenting om man läst latin eller icke. Jag vågar påstå, att tankereda, att argumenter och goda skäl påträffas lika ofta hos dem, som icke läst latin, som hos dem, hvilka läst detta språk. Men, säger man, låt så vara, det skall väl bevisa något att det i allt fall är nödvändigt att inplugga latin per fas et nefas, a priori eller a posteriori i våra skolor. Hvad är nu anledningen härtill? Jo, helt simpelt den, att när föräldrarnes skola uppfostra sina barn, så veta de icke hvilka anlag, hvilken håg eller rigtning barnen kunna få, men de veta, att, om barnen icke läst latin, de hvarken kunna blifva prester, läkare eller jurister. De äro då utestängda från en stor del af de tillfällen till samhällsställning, som staten erbjuder genom embeten. Detta veta föräldrarnes och därför låter hvarje omtänksam fader sina söner läsa latin. Det går till och med så långt i detta fall, att jag hört militärer beklaga sig öfver att en del af de ynglingar, som redan från första början beslutat att ingå i krigsskolan på Karlberg, det oakadt aflägga mogenhetsexamen på den klassiska linien. Och hvarföre? Jo, därför att för mången yngling, som icke har håg för matematik och naturvetenskap, examen på den klassiska linien är lättare än på den reala. De äro emellertid lika berättigade att på denna examen erhålla inträde i krigsskolan, ehuru de sedermera få arbeta dubbelt så mycket för att kunna genomgå kursen derstädes. Om vidare bevis behöfs, skall jag be att få anföra ett sådant. I »Pedagogisk tidskrift» finnes en för-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

teckning öfver lärjungarnes antal vid de högre läroverken under höstterminen 1879, således den sista uppgiften vi ega.

Jag finner då att summan af lärjungarnes antal vid dessa högre elementarläroverk uppgått till 10,784, deraf 4,271 på den gemensamma linien, 1,951 på den reala samt 4,562 på den klassiska. Jag finner vidare att i den nedre sjetten klassen lärjungarnes antal varit: på den reala linien 341 och på den klassiska 846. I den sjetten klassens öfre afdelning 282 på den reala linien och 739 på den klassiska; i sjunde nedre 147 på den reala samt 595 på latinlinien samt i sjunde öfre 105 realister och 492 latinare. Således fyra gånger så stort antal på den klassiska, som på den reala linien, orsakadt af skäl, som jag nyss anfört, och vidare, hvilka breda grundvalar och hvilka tunna toppar!

Den ärade talaren på karlstadsbänken liknade latinet vid ett slott, och den bilden har blifvit upptagen af flere föregående talare. Jag skall tillåta mig att upptaga samma liknelse. Detta latinstudium är ett slott, men i ruiner, och det är sammanbyggt med ett kloster, som äfven är i ruiner. Tvenne gånger har latinska språket beherrskat världen, första gången under romerska väldets politiska storhetsdagar och andra gången under påfvedömet's kyrkliga öfvervalde. Nu är latinet ett *dött* språk och derfor *måste* vi taga i och »bära bort» det. Fordom var latinet diplomaternas språk, vetenskapsmännens språk och resenärernas språk. Numera skrivas sällan diplomaternas förhandligar eller vetenskapliga afhandlingar på latin; numera begagna sig diplomaterna af de lefvande språken, och numera tar man sig icke fram på resor med latin. Allt detta har nödvändiggjort stora förändringar på de språkliga studiernas område; en helt annan tid, en helt annan världsåskådning har gjort sitt inträde. Det är icke längre fråga om att vandra bland medeltidens ruiner eller att fördjupa sig i gamla folianter från fordomdags, utan här gäller det att träda ut i lifvets solsken och att se hvad lifvet verkligen af oss fordrar, att tillgodose de kraf, som bildningens utveckling och frihet nu uppställa.

Jag sade vidare att vårt land hade för många skolor. Förr hade man hvarken jernvägskommunikationer eller ångbåtsförbindelser. Lärjungen reste den tiden på kärra eller på segelskuta till stiftsstad, dit man lätt och hastigt numera kommer på jernväg eller med ångbåt. Nu hafva vi dessutom en mängd läroverk förlagda äfven i andra städer, hvilka der och hvar rent af trängas med hvarandra. Men icke nog härmed, man fordrar att få alla läroverk fullständiga både på den reala och på den klassiska linien — ville blott staten släppa till pengar. Skolorna hafva sålunda blifvit alldeles för många och äro artificiella bäddar att producera embetsmän liksom sparris. Följden blir sedermera att ökade tjenster måste beredas. Verklig bildning har fordom kunnat i vårt land meddelas med vida mindre antal skolor och den kan det äfven nu.

Jag skall äfven be att få instämma med den ärade ordföranden i Utskottet derutinnan, att bildningsämnen i våra skolor icke äro tillräckligt fosterländska; man får lära sig en massa mer och mindre ofruktbara glosor, men man får icke lära sig huru människokroppen ser ut invändigt; man får lära sig huru lagarne voro beskaffade i

Athen, Sparta och Rom, men man får icke lära sig något om lagarne i sitt eget land; man får lära sig huru många män, som funnos i den macedoniska falangen, men deremot icke ens grunddragen af vårt eget lands statistik.

Vidare sade jag, är studietiden allt för lång. Det dröjer alldeles för länge innan ynglingen får utträda i det praktiska lifvet. Till jembörelse har jag gjort ett utdrag af den danska skollagen eller »Lov om undervisningen i de lärde skolor i Danmark den 1 April 1871». Der finnes stadgadt att »Skolen indeeles i sex etårige klasser, så at et fuldstændigt skolekursus er beregnet på sex år. Den nuværende syvende klasse omdannes til to etårige klasser. Skolernes nuværende nederste klasse inddrages ved udgangen af skoleåret 1871—1872, den næst nederste ved udgangen af skoleåret 1872—1873.» Vidare stadgas i samma lag: »Undervisningen beregnes på, at et fuldstændigt skolekursus gennemgås i en alder fra det fyldte 12:te år til det fyldte 18:de år.» Äfven i detta hänseende måste vi vara betänkta på en grundlig reform.

Slutligen erinrade jag att enligt min åsigt en alldeles för hög mur, en allt för stor skillnad vore uppdragen mellan folkskolan och lärdomsskolan.

I våra städer har man mycket sällan exempel på att de så kallade »bättre» klassernas barn gå i folkskolan; de hållas dertill för goda. Det är vidare för litet samband mellan folkskolan på landet och lärdomsskolan i städerna. Man har på landet spridda materiel för bibringande af undervisning; man har småskolor, folkskolor och högre folkskolor. Af dessa spridda länkar borde man kunna bilda ett helt eller en fortlöpande kedja, som förenade dem med lärdomsskolan. Men jag får säga, att förrän denna sammanslutning blir vidtagen och förrän de så kallade bättre klassernas barn börja att inhemta sin första undervisning i folkskolan för att sedan öfvergå till den högre skolan, förrän, säger jag, detta sker, så blir icke heller svenska folket i bildningsväg hvad det äfven i detta hänseende bör blifva — ett helt, ett enigt folk.

Herr Rundgren: Jag har på förmiddagen i hufvudsak uttalat, hvad jag i denna fråga har att säga. Jag begärde ordet, då den representant från Göteborg, som har talat i frågan, sade, att vi för närvarande lefva i krokryggighetens period. Han ansåg att detta skulle komma deraf, att man läst för mycket latin. Mine Herrar! För min del vågar jag påstå, att, om vi lefva i en sådan period, så är det derföre att vi läst för litet latin. Om man nemligen med detta uttryck afser icke yttre, utan inre förhållanden, så är det visst och säkert, att studiet af de gamla klassiska författarne, af Greklands och och Roms store talare och filosofer, ingalunda framkallar någon krokryggighet i själen, utan tvärtom rätar upp den.

Men om nu också nämnda yttrande gaf anledning dertill, att jag begärde ordet, så fans det dock derjemte för mig en annan anledning. För min del, ehuru jag försvarar latinets rätt att bibehålla sin nuvarande plats i läroverken, ser jag saken från praktisk synpunkt, och måste derföre till de Herrar, som vändt sig mot latinstudiet och velat

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

dess framflyttande till sjette klassen, framställa den frågan: hvad vilja de sätta i stället för latinets såsom förberedande studium? När vi nemligen sammanställa deras yrkande på latinets uppflyttande med det andra eller att valfrihet må ega rum i fråga om de lefvande språken, så att endast ett språk blir obligatoriskt; då måste man ju fråga, hvilka nya bildningsämnen skola sättas i stället för att fylla luckorna? Svaret inom denna Kammare har icke varit något annat, än att ungdomen skall studera landets lagar och helsoläran. Men äro väl dessa studier de rätta bildningsmedlen att ersätta specialstudiet? Är latinets förbrukadt bildningsmedel, hvarföre begagnar då den talare, som yrkade att ungdomen skulle lära sig förstå att sköta sin halsa, latin, för att försvara detta? »Mens sana in corpore sano», sade han, och fick således lof att taga sin tillflykt till det gamla föraktade latinets, för att motarbeta latinets. Men, för öfrigt, mine Herrar, är det väl den rätta perioden af en människas lif, i barndomen och den första ungdomen, att sitta och känna efter huru det står till med kroppen? Är det icke med rätta man bör fordra af ungdomen, att den icke skall göra detta till ett studium? Det tillhör visserligen skolan att värda ungdomens, icke blott andliga utveckling, utan äfven den kroppsliga; men att sätta helsovårdsböcker i deras hand och att påvisa dem hvad, som i hvarje särskildt fall kan vara dem till nytta eller men, det skall, om detta också kan utträka själen, åtminstone icke förbättra kroppen. Således, hvad beträffar detta nya bildningsmedel, måste jag anse det alldeles olämpligt å skolans stadium. Sedan blir det frågan om inhemtande af kännedom om landets lagar. Ja, med de årliga riksdagarna förändras landets lagar oupphörligt, så att det för oss, som äro gamla, är mycket svårt att säga hvad som är lag eller icke, allt till följd af de oupphörliga ryckningarna och rubbningarna deri.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som vore det allra klokast att bespara ungdomen mödan att följa med dessa oupphörliga förändringar af lagarne. När de komma ut i lifvet, få de nog både tillfälle och behof att lära känna dem.

Förhåller det sig nu på detta sätt, så kvarstår ju såsom obesvarad frågan, hvad man vill sätta såsom bildningsmedel i stället för de döda språken och de lefvande språk, hvilka upphöra att vara obligatoriska. För min del har jag redan på förmiddagen uttalat mig i den saken. Jag känner icke något kraftigare bildningsmedel än just språket, som är uttrycket för människans tankar. Se vi på clementarläroverken, så torde det icke vara öfverflödigt att göra Kammaren i största korthet bekant med de anordningar, som der i detta hänseende förefinnas. I alla klasser på både den klassiska och den reala linien läses kristendom, modersmalet, matematik, historia och geografi. Häri är icke annan rubbning ifrågasatt, än att kristendomen skulle försvinna från de båda öfversta klasserna, och min åsigt härom har jag redan på förmiddagen uttalat. På latinlinien inträder latinets först i fjerde klassen, franskan i femte klassen, engelskan i sjette klassen, och fortgå dessa tre ämnen sedan hela skolan igenom. Tyska läses från och med första till och med sjette klassen. Hvilka äro nu de ämnen, som återstå? Det är naturlära, naturalhistoria, fysik, kemi och filosofisk propeдевtik. Tager man nu bort latinets från fjerde och femte klasserna

och förflyttar det till den sjette och sjunde, hvarmed vill man fylla luckorna? Icke med levande språk, ty af dessa skall endast *ett* vara obligatoriskt de andra deremot valfria. Det är således naturalhistoria eller naturlära i allmänhet, som skall ersätta latinets.

Är det nu på det sättet, som den ärade talaren från Norrland, hvilken jemväl är en af motionärerna i ämnet, uttryckt sig, att botaniken är en vetenskap, som lemna svar på lifvets viktigaste frågor, då är det naturligtvis klart, att från hans sida måste man sätta botaniken främst. För min del får jag erkänna, att jag icke förstår detta, att botaniken skulle lemna svar på lifvets viktigaste frågor. Jag föreställer mig fasthellre, att just de snillrike män, som skrifvit de gamla och nya språkens litteratur, äro de, som lemnat svar på lifvets viktigaste frågor, och likväl är det just dem man vill skjuta undan.

Det är vidare en sak att anmärka. Mot matematikens studium hafva inga invändningar rigtats, och likväl torde det icke vara obekant för någon, att bland alla vetenskaper, är det ingen, med hvilken det är så underligt bestäldt, att för densamma kan hos några ynglingar finnas gifna och bestämda anlag, under det att hos andra framträder fullkomlig obenägenhet och omöjlighet att inhemta ens de första grunderna deraf. Är det då rimligt att göra ett sådant kunskapsämne, om hvilket man med fullt fog kan säga att det är en vetenskap, till ett af de prädominerande bildningsmedlen inom läroverken? Är det verkligen så, att man *kan* sätta detta bildningsmedel i stället för det, som ligger i språken? Matematiken är det abstrakta. När man i läroverket genomgår den matematiska kursen, måste oupphörligt den frågan hos pojken väckas, hvartill tjenar detta? Svaret på denna fråga får han icke förr, än han hinner till en större höjd af insigt i denna vetenskap. Huru kan detta betraktas såsom ett bildningsmedel, hvar emot ingen vill reservera sig, under det att språken undanskjutas, de der af sig sjelfva oupphörligen genom de stora författarnes tankar gifva svar på frågorna och lära oss blicka in i historiens gång, och tillika — hvilket för ungdomen är så ovärderligt — äro den bästa gymnastik för tanken. Jag för min del kan därför icke annat än hålla fast vid hvad jag i dag på förmiddagen uttalade, eller att de gamla och moderna språken äro bildningsmedel, som man icke bör skjuta från sig; och äfven om talaren på göteborgsbänken räknat ut, att det är 1,656 timmar, som lära användas på latinets, och frågat: hvad hafva dessa 1,656 timmar uträttat, så kan jag dock icke instämma i det svar han sjelf gifvit, eller att de hafva »hindrat annat». Ty jag frågar honom: *hvad* är detta andra, som de hafva hindrat?

Herr Wieselgren: Jag vill börja med att förklara, att jag finner ganska mycket berättigadt i det förslag, om hvilket våra förhandlingar nu röra sig. Men på samma gång måste jag bifoga, att förslaget synes mig vara af den stora vikt och den genomgripande betydelse, att man svärligen, för såvidt man annars något tänkt sig in i ämnet, kan undvika, att mot åtskilliga af dess punkter hysa ganska allvarliga betänkligheter. Innerst ligger naturligtvis såsom den punkt, vid hvilken man känner sig tveksam, frågan om de *formellt* eller *materiellt* bildande läroämnenas företräde vid den tidigare undervisningen. Det är i sjelfva

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

verket frågans kärnpunkt, och om denna kan man sannerligen hafva en från hvarandras ganska mycket afvikande mening, utan att man därför, såvidt jag förstår, behöfver förkättra hvarandra. Här hafva emellertid yttranden fälds, som väl icke varit helt och hållet fria från ett sådant förkättrande. Jag bryr mig dock icke om att stanna vid dylika uttryck, sagda i öfverilning och snart glömda, då de varit rigtade mot person; men jag vill deremot bemöta ett par sådana yttranden, som hafva fälds i sak om läroämnen, som, efter min uppfattning, blifvit ganska omildt behandlade.

Man har nemligen här förklarar teologien och kyrkohistorien såsom »förbrukade bildningsmedel». Mine Herrar, jag ber er dock betänka, att kyrkohistorien ingenting annat är än en viss sida af världshistorien, en viss sida af mensklighetens historia, eller de häfder, som skildra den menskliga odlingens fortgång. Kan nu någon sida af mensklighetens historia vara ett »förbrukadt bildningsmedel»? För min del förnekar jag detta. Den är det icke och minst i våra dagar. Har icke under sista årtiondet, sedan man länge ansett de kyrkliga frågorna utan betydelse, ansett dem såsom något, som väl för våra obildade förfäder kunnat vara af intresse, men till hvilket vi, högt upplysta barn af det nittonde seklet, icke kunde sänka oss — har likväl icke numera visat sig att dessa frågor i det ena landet efter det andra förmått taga de största krafter i anspråk, ställa de mäktigaste partier mot hvarandra och kraftigt ingripa i de kontinentala ländernas historia? Och dock säger man, att den historia, på hvars blad dessa strider en gång skola tecknas, icke mera har någon betydelse, utan är ett »förbrukadt bildningsmedel». Mine Herrar, det yttrandet kan man icke stå för; det har skjutit för långt öfver målet.

Hvad teologien beträffar, är väl dermed på sätt och vis en annan sak. Jag tror icke heller, att den numera begär någon predominerande betydelse för elementarundervisningen. Men i så mån vill jag hålla den för berättigad och anse den alltid böra hafva en plats i vår elementarundervisning som den utgör ett slags förutsättning för kyrkohistorien och således icke kan från denna skiljas. Såsom en bivetenskap till kyrkohistorien försvarar den åtminstone sin plats jemte religionsundervisningen i våra elementarläroverk.

Jemväl i afseende å den punkt, hvarom vi nu tala, eller andra momentet i andra punkten af Utskottets utlåtande, kan man hysa betänkligheter mot bifall, äfven om man, såsom jag, röstat för bifall till första momentet af denna punkt. Ty inskränker man latinstudiet eller de döda språkens studium till 6:te och 7:de klasserna, så kommer detta att hafva en verkan, som möjligen icke skall kännas så svår inom elementarläroverkens salar, men som deremot skall göra sig märkbar såsom starkt hinderlig vid universitetsstudierna. Det finnes ingen möjlighet att »i ett fläng» komma öfver det mekaniska i detta språkstudium. Studiet af ett språk och latinska språket i synnerhet är sannerligen icke så lätt, att det icke kräfver en dryg tid, och har man icke under de år, då minnet är friskast, förvärfvat den mekaniska delen af sitt kunskapsförråd, kommer det att kräva vida längre tid, då man sedermera vid mera framskriden ålder skall inhemta densamma.

Jag för min del åtminstone är öfvertygad derom, att ett framskjutande af de döda språkens studium till sjetta klassen kommer att verka synnerligt betungande för dem, som vid akademien blifva tvungna att studera dessa språk; det kommer att i ganska betydlig mån förlänga deras vistelse vid universitetet och i följd deraf äfven att väsentligt fördyra densamma. Nu säger man, att denna olägenhet för somliga uppväges af det gagn, som ännu flere komma att hafva af en sådan förändring. Ja väl, men dervid är också en annan fråga att taga i betraktande — den nemligen, att i samma mån man gör de akademiska studierna dyrare, i samma mån kommer också den fattigare eller mera obemedlade delen af svenska folkets söner att utestängas från den akademiska bildningen; och detta vill jag för min del *icke*.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

En annan betänklighet i likartad rigtning hyser jag äfven mot mom. g) af denna punkt. Den önskan, hvilken deri föreslås för Riksdagen att framställa för Kongl. Maj:t, innebär visserligen icke någon väsentlig fara för den rike och icke heller för den fattige; men för det samhällslager, som ligger midt i mellan dessa båda, innebär den rätt mycken fara. Är det en sanning, att *största delen* af svenska folket hvarken hör till de rika eller till de fattiga, tror jag också att man just på detta stora samhällslagers vägnar kan känna sig befogad att hysa betänkligheter mot detta moment. Jag vill särskildt, då det är en sak, som vi ju alla känna, påminna om, att den svenska bonden i allmänhet icke är rik, icke heller fattig, utan måste anses höra till de *mindre bemedlades* antal. Om det nu vidare är sant att den svenska bondens söner hafva i stort antal begagnat sig af undervisningen vid rikets elementarläroverk; om det är en sanning att en mängd af dessa söner hafva af denna undervisning dragit den nytta, att de sedermera gagnat, ja, till och med spriddt glans och ära icke endast öfver sitt eget fosterland, utan också derutom; om vidare — Herrarne må förlåta mig, ty jag talar i detta fall besjälad af många gamla slägtminnen — den svenska prestens söner, jag menar icke den rike presten, utan den, som sitter vid ett litet gäll i en mager landsända — om äfven hans söner kunnat stiga högt i den svenska odlings tjens, och om många sådana namn stå inskrifna i denna odlings historia, — *då* tror jag vi böra betänka oss tvenne gånger innan vi afskära dessa bondebarn, dessa mindre bemedlade prestsöner från den undervisning, som haft sådana verkningar, men för hvars åtnjutande man nu vill vid läroverkets dörr ställa rektor och kollegium med pungen i hand för att fordra kontant betalning.

Herr Hedin: Jag skall endast besvara Kammaren några få ögonblick. Jag vill först och främst konstatera det faktum, att den ärade representanten från Karlstad hvarje gång, då han citerat något, som Utskottet i sitt betänkande skall hafva sagt, lemnat uppgifter, som icke äro öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Han gjorde så under hela sitt anförande i förmiddags. Han har fortfarande så som han då började äfven i afton. Han har här framställt den frågan: hvad vill man sätta i stället för latinet i 4:de och 5:te klasserna, och han påstår, att Utskottet härtill svarar: helsolära. Mine Herrar, detta

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

är icke en gång hvad man kallar sanning med modifikation, utan det är den rena, oblandade motsatsen af sanningen. Utskottet har icke sagt något sådant. En *motionär* har talat om önskvärldheten af införande utaf helsolära bland undervisningsämnen i skolan. Utskottet har sagt, att man skall göra *modersmålet* till grundläggande studium uti skolan. Utskottet har vidare sagt, att man skall använda den vunna tiden till ett sådant studium af åtminstone ett af de moderna språken, att något väsentligt resultat deraf kan åstadkommas, och Utskottet har slutligen uttalat, att uti undervisningen i svenska skolor skulle ingå undervisning i statskunskap. Detta är hvad Utskottet *verkligen* sagt. Men jag lemnar den ärade talaren och hoppas, att den stund skall vara aflägsen, då jag skall nödgas åter polemisera mot hans med verkliga förhållandet icke öfverensstämmande uppgifter.

Gentemot den talare, som sist hade ordet, ber jag att få erinra, att han endera icke har läst eller icke har rätt fattat hvad Utskottet säger om teologiens — dogmatikens och kyrkohistoriens — studium. Om jag får antaga det senare alternativet, att han icke rätt fattat detsamma, finnas två möjliga förklaringsgrunder härför, den ena hos honom sjelf, den andra hos Utskottet. Jag beklagar om Utskottet icke uttryckt sig så tydligt, att en så intelligent man som han kunnat undvika missförstånd, och jag öfverlemnar till Kammararens bedömande, huruvida Utskottet uttryckt sig klart och fattligt. — Utskottet har sagt, att kyrkohistoria, som är föremål för lärdt specialstudium, icke har någon betydelse för den allmänna bildning, för hvilken elementarläroverken äro afsedda. Kyrkohistorien, skild från den allmänna historien, lemnar en vrång bild af hvad den skall framställa. Det finnes icke på svenskt språk en enda lärobok, som icke bekräftar hvad jag sagt. Jag känner dem alla. I den meningen står jag för min del för Utskottets ord, att den speciella teologien, dogmatiken och kyrkohistorien, äro förbrukade bildningselement. Den ärade talaren må ogilla dessa ord, men icke säga, att man icke kan stå för dem. Jag står för dem. Han har äfven sagt, att latinstudiet, börjadt vid senare ålder, kräver större ansträngningar, än börjadt vid tidigare ålder. Den ringa erfarenhet man ännu eger utaf påbörjandet af latinstudiet på ett senare stadium vederlägger helt enkelt detta påstående.

Jag anhåller, Herr Talman, om bifall till den föredragna punkten.

Herr Abraham Rundbäck: Då jag, i motsats mot här förut uppträdande skolans och kyrkans män, varmt ansluter mig till Utskottets förslag, ber jag att få anföra de hufvudsakligaste skäl, som förleda mig härtill. Man klagat öfver, att skolan inrymmer för många ämnen, att i läroverken trängas med hvarandra icke blott alla de gamla skolämnena, utan äfven en mängd moderna ämnen, samt att i dem allt för litet utrymme blifvit beredt den moderna fosterländska bildningen. Huru rada bot för alla dessa klagomål — särskildt för dem, som rigtas mot, att språken upptaga allt för dryg del utaf skolans arbete? Jo, naturligtvis endast och allenast genom att undanskjuta sådana bildningsämnen eller sådana språk, som kunna anses öfverflödiga; och hvilket ämne kan väl vara öfverflödigare än latin? Detta språk är icke längre vare sig vetenskapens eller kyrkans språk.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Det är icke heller längre hvad den ärade talaren på gotlandsbänken trott det vara, — det enda grundläggande för den förmella bildningen. Man har nemligen numera kommit från den fördomen och insett, att öfriga språk besitta denna egenskap i lika hög grad som latinets, och då så är förhållandet, är det svårt att inse hvad nytta latinstudiet gör på det stadium, hvarom här är fråga.

Men det finnes äfven ett ännu viktigare skäl för latinstudiets uppflyttande till sjette klassen. Det är, att skolans lägre klasser böra hafva till mål att uppfostra våra söner intill konfirmationsåldern så, att de sedermera kunna hafva någon nytta af sin skolbildning på alla lifvets områden. Ty vid denna ålder utgå de flesta vanligen i lifvet till yrkena eller industrien i olika riktningar. Man borde ju då kunna fordra, att de skulle hafva den för alla dessa olika bestämmelser nödiga allmänbildningen, men i stället hafva de förstört en god del af sin skoltid på att studera latin, hvaraf de sedermera i allmänhet icke hafva någon nytta. Detta gör att en reform, hvarigenom skolungdomen intill konfirmationsåldern blir i skolan befriad från latinska språkets studium, helt visst skall med glädje helsas och omfattas af hela svenska folket.

För öfrigt, mine Herrar, då vi på förmiddagen beslutat att inskränka latinfordringarne vid akademiska examina, blir väl deraf en nödvändig följd att man icke behöfver börja detta studium så tidigt eller studera det så grundligt, som hittills varit nödigt. Vid 1870 års riksdag, då jag föreslog att man skulle uppflytta latinets från andra till fjerdje klassen, stannade man vid den fjerdje klassen, emedan de akademiska examina då fordrade det; men då vi nu i dag önskat borttaga en del af dessa fordringar, så gäller detta skäl icke längre, och det behöfver icke heller gälla längre.

I konsekvens med det beslut, vi fattat på förmiddagen, anser jag derför att vi böra gå in på hvad Utskottet föreslagit i punkten b, hvartill jag också bifall.

Herr Östling: Jag hade icke ämnat yttra mig med afseende på föreliggande punkt af skäl, bland annat, att jag tror opinionen i denna Kammare redan på förhand vara sådan, att de skäl, som kunna förebbringas vare sig för eller emot, icke kunna inverka på frågans lösning. Jag har tyckt mig märka, att diskussionen i dag tagit en flygt, hvilken jag icke tilltrott densamma, då man håller sig till ett så prosaiskt ämne som latinets och grekiskans uppflyttande till sjette klassen. Men det var egentligen den nästföregående talarens yttrande, som uppkallade mig, då han ansåg konsekvensen fordra, att det beslut, som på förmiddagen fattades i afseende på punkt. 1 mom. a, nödvändigt droge med sig, att man bifölle mom. b af samma punkt. Jag får bekänna, att med den ringa logik, jag lyckats inhemta, jag icke kan följa med detta resonnement. För mig gestaltar sig frågan på ett helt annat sätt. Jag hade tänkt, att om man äsyftade någonting praktiskt, och *endast* detta i mom. a, så skulle man kommit till ett annat resultat. Der har Kammaren beslutat att ingå till Kongl. Maj:t med en begäran, att samtliga akademiska examina måtte få afäggas utan ådagaläggande af insigt i latinets. Om nu Kongl. Maj:t skulle lyssna till denna begäran — jag

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

anmärker i förbigående, att jag icke tror, att någon universitetsstyrelse eller någon regering, som är mån om sitt folks anseende, skall bifalla en sådan begäran — om, säger jag, så sker och detta bliver lag, till hvilken ståndpunkt har man då kommit? Jo, naturligtvis dertill att latinets icke vidare behöfver till samma omfattning läsas vid läroverken. Hvarifrån då denna bäfvan för latinets? Man behöfver ju icke frukta herraväldet hos någon, som icke längre har någon makt, och latinets ställning bliver ju sådan. Det förefaller mig därför rätt egendomligt, att man på det skälet skall basera latinets uppflyttning i sjetten klassen. Ty om högst få komma att läsa latin, så behöfver man ju icke vara så skuggrädd för denna tyrann, att man behöfver uppflytta den ännu längre. Enligt min uppfattning gestaltar sig saken så, att *om* och *när* det bliver medgifvet, att åtskilliga akademiska examina få afläggas utan kunskap i latin, den freqvens på latinlinien, som nu är så öfvervägande mot den, som eger rum på den reala, kommer att helt och hållet försvinna. Det blir den reala linien, som kommer att helt och hållet taga lofven af latinlinien. På den reala linien komma de flesta lärjungar och på latinlinien högst få. Skulle det då finnas, om äfven blott ett fåtal af landets befolkning, som hade nog mod att låta sina barn smaka något på det förhatliga latinets, så bör det väl också finnas tillfälle för desse beredt att kunna få någon insigt deri. Ty förslaget att uppflytta det till sjetten klassen är första steget till att helt och hållet borttaga det från läroverken.

En talare yttrade på förmiddagen, att den dag latinläsningen flyttades från läroverken, skulle för honom vara en glädjedag, och han sade att det skulle vara gryningen till en ny tid. Jag kan icke instämna i detta yttrande, och jag tror icke, att det kan afgifvas af någon annan än den, som finner sin glädje i, att svenska nationen skulle ställa sig åtskilliga trappsteg under den öfriga bildade världen. Ty *det* bliver följden, så länge icke äfven andra nationer öfvergå till något dylikt. Jag förstår icke, såsom jag nyss nämnde, — efter det beslut som är fattadt i första momentet — den ovilja, som ännu vill göra sig gällande mot latinets. Jag skulle förstå det, om man *icke* fattat ett sådant beslut, men nu kan jag icke förstå det. Visserligen hörde jag en talare mera på skämt antyda, att det möjligen kunde härleda sig deraf, att latinets såsom förr i tiden bibringades lärjungarne »a posteriori». Jag förmodar dock, som sagdt, att det blott var ett skämt, ty för närvarande existerar icke den metoden; latinets går icke nu mera den vägen. Det skulle visserligen kunna finnas andra skäl, hvarför latinets är så motbjudande, men jag har svårt att kunna förstå dem, ty, såsom samme talare antydde, man ser eller hör ju icke på en person, om han har läst latin eller ej. Således kan det icke vara ens afunden, som här gör sig gällande.

Jag nämnde från början, att jag hade svårt att fatta, hvarför man nu är så ifrig att fördöma latinets. Jag kan möjligen fatta det hos dem, som aldrig gjort bekantskap med latinets, men att de, som sjelfva tillegnat sig större eller mindre del af detta språk, kunna bära så bittert hat dertill, det är sannerligen oförklarligt, och jag är nästan öfvertygad om att min ärade vän på stockholmsbänken, som varit så ifrig för latinets uppflyttande, om han går till sitt innersta, måste er-

känna, att han af latinet vunnit, om också icke den *elegans i uttryck*, som vi hos honom så ofta beundra, så dock den *skärpa* och den *klarhet* i uttryckssättet, hvarmed han så ofta öfverraskat Kammaren; den torde han något litet hafva latinet att tacka för.

På samma gång jag nu i detta hänseende anser mig skyldig att vända mig till honom, kan jag icke underlåta att nämna, det jag tycker mig finna en viss inkonsequens eller motsägelse — något ovanligt från det hållet — då han sökte vederlägga ett yttrande af en annan ärad vän på stockholmsbänken, som först i afton yttrat sig i denna fråga. Han sade nemligen att Utskottets mening icke varit att latinet för all framtid skulle uppskjutas till 6:te klassen, utan hänvisade till 57:de sidan i betänkandet. Men såvidt jag kan läsa de der anförda orden, är det der fråga endast om »gymnasialafdelningen» eller 6:te och 7:de klasserna. Huruvida Utskottet haft någon annan tanke, som ej blifvit i ord uttryckt, och möjligen tänkt att, sedan man lyckats lösgöra sig från de band, hvilka hittills »fjettrat universiteten vid latinets bojor», man måhända kunde gå in på att latin skulle få stanna på den obetydliga ståndpunkt med afseende å undervisningstiden i 4:de klassen eller flyttas ännu lägre, derom har Utskottet ej uttalat sig i betänkandet.

Att Utskottet velat hafva latin till valfritt ämne i de 2 öfre klasserna å reallinien föranleder mig till den förmodan, att det möjligen kan finnas ett annat skäl till den fiendskap mot latinet, som kanske något starkt uttalat sig i betänkandet. Detta skäl skulle då ligga deri att, äfven om latinet blir reduceradt till den lilla vrå i läroverket, dit det kommer, när den nya förändringen med afseende å embetsexamina inträder, att — säger jag — man fruktar det latinet har en så stark inneboende kraft att locka till sig ynglingens sinne, att man ej kan gifva sig till tåls, förrän man helt och hållet får bort detta språk från läroverken. Det ser verkligen så ut, då man vill hafva latin till valfritt ämne på reala linien. Jag har dock hört äfven andra skäl uppgifvas till förklarande af oviljan mot latinläsningen.

Den talare, som tillika är motionär i ämnet, citerade någon dansk eller norsk författare, som sagt att i hvarjehanda stycken behöfs någon *ringa* insigt i latinska språket. Jag instämmer med honom att det i mångahanda behöfves litet latin, men att det skulle vara det minsta möjliga, såsom han uppfattat det, det tror jag deremot icke.

Då redan så mycket blifvit taladt i denna punkt, skall jag ej trötta Kammaren genom att längre uppehålla mig vid den föreliggande frågan, utan ansluter mig till dem, som yrkat afslag på det föredragna momentet och jag gör detta på grund af Kammarens redan fattade beslut i första momentet.

Herr Borg: Jag skall vara helt kort. Till den siste talaren skall jag blott nämna att för mig har det prof på humanistisk bildning, som han lemnat, varit särdeles kärt, emedan det betecknar åtminstone i viss mån huru denna humanistiska bildning på åtskilliga håll företer sig. Detta till talaren på norrköpingsbänken.

Jag skall nu blott åberopa ett par anföranden af pedagoger med nära nog lika berömda namn som den siste ärade talarens. Rektor

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Dahm yttrade 1877 i Första Kamnaren, »att man aldrig någonsin blir fri från dessa organisationsfrågor rörande läroverken och aldrig kommer till lugn för dem, förrän staten en gång förklarar: Jag är nöjd att få embetsmän, som kunna den sak eller den vetenskap, hvori de skola arbeta, och begär icke att de skola hafva läst latin. Då blir frågan om läroverkens ordnande ganska lätt, ty de som vilja studera språkvetenskap få slå sig på de klassiska läroverken och de andra på realläroverken».

En annan mycket framstående pedagog, rektor Giljam, har vid ett tillfälle haft ett yttrande, hvaröfver jag tager mig friheten begära förklaring. Det förefaller mig som om Herr Gilljam i detta yttrande själf misströstar om den sak, han i afton förfäktar. På läraremötet i Gefle 1878 uttalade han nemligen att »den föregående diskussionen häntydt på ett temligen tröstlöst tillstånd vid våra elementarläroverk». Vidare sade han: »skulle jag tänka mig att jag icke utträttat annat, än att jag lärt gossar litet latin och grekiska, hvilka kunskaper hos de allra flesta äro efter ett tiotal af år försvunna, — sannerligen skulle jag icke då vid slutet af min lärarebana tycka, att jag lefvat för bra litet». Citatet är hemtadt ur mötets förhandlingar. Skulle nu förhållandet vara att en inom sitt fack så betydande man själf anser att de kunskaper i latin, som vid läroverken inhemtas, »hos de allra flesta äro efter ett tiotal af år försvunna», då ber jag att få taga fasta på de orden och då är det i sanning förvånande att i afton höra honom uttala sig på sätt som skett. Reflektionerna göra sig för öfrigt själfva, såvida yttrandet ej på något sätt kan bortförklaras.

Jag ber att få anföra äfven en annan auktoritet, som måhända äfven de lärdaste af Herrarne icke vilja förneka, nemligen Professor Anders Fryxell, som i en liten skrift redan för 57 år sedan offentliggjorde ett »Förslag till enhet och medborgerlighet i allmänna undervisningsverken». I denna lilla skrift kritiserar dåvarande kollegan i Stockholm, Doktor Fryxell, latinets och dess betydelse. Han betraktade latinets ur alla synpunkter, äfven den pedagogiska. Till bemötande af påståendet, att latinstudiet skulle vara särdeles tankebildande och tankerenande för barnen, yttrar han följande: »De logiska, egentliga förnuftsbildande formerna äro desamma i alla språk; därför måste också lärjungarne ernå samma klarhet i begrepp och tal genom lefvande språk, om dessa grundligt läras». Han säger vidare, att endast 2 å 3 år erfordras för att lära sig explicera och resolvera vanliga latinska författare. Om detta är riktigt och för min del, med den kännedom jag har om latinets, är jag derom fullt öfvertygad, så frågar jag, om icke en undervisning i latinets uti de två högsta klasserna, som varar fyra år, kan anses vara tillräcklig för akademiska studier i något särskildt fack, hvori kunskap i latin erfordras.

Till slut ber jag få egna min uppmärksamhet åt den ärade talarren på karlstadsbänken, eftersom han varit så artig att hafva haft mig i åtanke. Jag får säga, att, då jag hörde hans denna gång likasom många gånger förut muntra och — jag vill gerna medgifva det — qvicka anförande, rann mig i hägen den gamla seden inom den teologiska verlden att vid disputationer utse en försvarare åt djefvulen. Djefvulen har, som bekant, alltid spelat en stor roll i de teologiska

läroämnena, och man ansåg honom vara en så pass betydande personlighet, att han borde hafva en särskild advokat till försvar för sig och sin verksamhet. Då jag nu hörde den ärade talaren på karlstadsbänken och fick ett nytt prof på hans skämtsamma lynne, föll det mig in att hela hans framställning måtte blott och bart hafva varit ett dylikt disputationsskämt, likasom hans yttrande häromdagen att vi under det nya statsskicket ingenting uträttat naturligtvis var ett skämt af honom.

Efter denna förklaring ber jag att få uppvakta honom med en liten helsning från Wermland, från en kyrkoherde derstädes, som yttrar följande:

»Man påstår, att människoslägtet skulle återfalla i barbari, om de klassiska språken försvunne ur allmänna uppfostran. Härpå svaras, att tvärtom, i fall dessa språk för alltid bibehöllos som normalspråk för all bildning och odling, då skulle just det bevisa, att människoslägtet nedsjunkit till barbari, till samma förstenade liflöshet, samma oförmåga att vidare förädlas som kineser och hinduer. Men just det, att dessa språk försvinna och undanträngas af andra, just detta, säger jag, bevisar att det i människoslägtets stora stam ännu finnes frisk kärna kvar, som vid hvarje tidskifte skuggar dess sidor och pryder dess krona med nya frukter, blommor och blad; så att ej hvarje människa, för att ha den glädjen se åtminstone något grönt, behöfver lägga sig till ett med antiqvarisk ifver hopplockadt och konserveradt herbarium af de redan affallna löfven».

Jag ber få tillägga att den, som yttrat detta, är Professor Fryxell. Jag yrkar bifall till punkten.

Herr Hedin: Endast ett par ord för att bemöta min ärade vänt emot mig. Han förutsatte, att Utskottets majoritet låtit sig ledas af hat och ovilja mot latin. Jag är icke befogad att yttra mig i någon annans namn eller å någon annans vägnar än mina egna, men jag är förvissad, att Utskottets majoritet icke skall svika mig, då jag förklarar, att vi ingalunda varit ledda af hat vare sig mot latin eller grekiskan eller öfver hufvud taget mot de klassiska studierna, när de förtjena detta namn och då de ledt till något godt och nyttigt. Lika mycket som hvarje annan kunskap och insigt respekterar jag latin och grekiskans studium, när det nemligen har sådana representanter, som den ärade talaren och klassicitetens försvarare på stockholmsbänken, äfvensom dennes granne till venster nu i detta ögonblick. Men hvad jag *icke* respekterar, det är dessa humbugspretentioner, hvarmed de pråla, som användt större delen af sin ungdomstid och sin ungdomskraft på att — *icke* lära latin. Ty sådant är resultatet för ⁹⁹/₁₀₀ af dem, som underkasta sig det latinska trädomsoket.

Herr Gilljam: Endast ett par ord för att besvara en interpellation, som direkt blifvit stäld till mig. Jag skulle visserligen icke det oakadt ånyo hafva uppträdt, om jag icke hyste den förhoppningen att på samma gång hos Kammarens ledamöter kunna väcka en riktigare föreställning om denna viktiga fråga, som förekom vid läraremötet i Gefle. Jag står fullkomligt fast vid de ord jag der yttrade. Striden

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

gälde då huruvida skolan kunde äfven uppfostra lärjungarne eller om den måste nöja sig med att blott undervisa dem. Jag uttalade då den åsigt, att skolan icke blott kunde, utan äfven vore skyldig att uppfostra ungdomen; och i sammanhang härmed var det som jag förklarade, att jag skulle anse mig hafva lefvat för bra litet, om jag icke hoppades att hafva utträttat mer än hafva lärt några hundra ynglingar litet latin och grekiska, som flertalet dertill efter åtskilliga års förlopp till stor del glömt bort.

Men jag frågar: hvad är det för ämne som läses i skolan, hvilket icke efter hand glömmes med undantag blott för dem, som sedermera möjligen komma att utgöra föremålet för ens hela lifs eftertanke och sträfvan? Huru mycket komma vi t. ex. nu ihåg af hvad vi läst i skolan i historia, i matematik o. s. v. Men anser man derföre skolgången hafva varit öfverflödig, så vidt dessa ämnen angår, så misstager man sig mycket om skolans natur och hennes förmåga att inverka på gossen och ynglingen.

Man har här åberopat åtskilliga citat. Äfven jag kan bjuda på ett sådant, hemtadt från en fransk författare. Det lyder i öfversättning: »latinets läres för att glömmas!» Detta påstående låter som en paradox, men det innesluter dock mycken sanning och gifver anledning till noggrann eftertanke.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i andra punkten mom. b) af dess Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 23),

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, är nämnda hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen försiggick och visade 91 ja mot 65 nej; hvadan Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

Rörande mom. c) anförde

Herr Gilljam: Jag anhåller endast att på redan anförda skäl få yrka afslag jemväl å denna punkt, utan att vidare inlåta mig på densamma.

Vidare yttrades ej. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets ifrågavarande förslag samt derefter, enligt Herr Gilljams yrkande, på afslag å nämnda förslag; och som den förra af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets hemställan bifallits.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

I afseende å *mom. d)* uppstod jemväl öfverläggning, hvarunder anfördes af

Herr Linder: Jag anhåller att med några ord få yttra mig vid denna punkt. Jag har icke deltagit i den föregående diskussionen, emedan jag, besvärad af heshot, icke vågat yttra mig någon längre stund och skall äfven nu endast göra ett par anmärkningar.

Rörande den punkt, som nu är i fråga, har Utskottet, såsom vi sett, föreslagit att det må stå lärjungarne fritt att bestämma sig för ett enda af de moderna språken, hvilket han vill, att i skolan studera.

Det står visserligen icke angifvet hvarken i Utskottets motivering eller i det motiverade yrkandet, huru många moderna språk lärjungen sålunda har att välja emellan, men jag förmodar att dermed endast menas franska, tyska och engelska; i annat fall kunde man nog också hafva fältet öppet för gissning derom, att det finge vara hvilket som helst af de andra moderna språken såsom italienska, spanska m. m.

Jag vill icke heller fatta detta Utskottets förslag så, som att det skulle lemnas i *gossens* eget val att bestämma härom, ty detta, om något, bör väl öfverlemnas åt dem, hvilka man kan tilltro vara i stånd att öfverväga grunderna för och emot det val, som kan träffas, och en sådan förmåga torde icke kunna förutsättas hos en skolyngling vid den åldern.

Men jag ber att få erinra om några omständigheter, som för mig göra detta förslag särdeles betänkligt.

Vi veta, att hvarje ämne, som ingår i undervisningen, erbjuder två synpunkter för betraktelsen med hänsigt till den nytta det kan medföra, den ena är det *formellt* bildande, den andra det *bildningsinnehåll* ämnet erbjuder. Det finnes icke något ämne, som ingår uti elementarundervisningen, hvilket icke, från båda dessa synpunkter sedt, medför nytta, och detta gäller framför allt om språken.

Jag ber få erinra derom, att bland de allra viktigaste synpunkterna för betraktandet af den nytta, språkstudiet i den allmänna undervisningen medför, just är den, att det öppnar porten till den litteratur, som tillhör det språk, hvarom fråga är.

Nu vill man ställa så till, att en yngling skall genomgå hela det allmänna läroverket, utan att hafva haft tillfälle att studera mer än ett enda af de tre stora moderna nyeuropoiska kulturspråken, som för närvarande hos oss ingå i elementen af den allmänna bildningen. Man har visserligen icke blundat för den ytterst betänkliga olägenhet, som ligger deri, att man alldeles stänger vägen för ynglingen under en stor del af hans uppfostringstid att bereda sig inträde i de två öfriga språkens litteratur; men man har ansett att den nytta han har af att få grundligare studera samt djupare och bättre intränga i *ett enda* språk skulle vara så öfvervägande, att den fullt ersatte olägenheterna

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

deraf att han helt och hållet måste undvara *all* kunskap i de två andra språken.

Jag anser detta grunda sig på en oriktig förmodan. En hvar, som har någon kännedom om, hvad undervisning vill säga, och hvarst skolstudier kunna föra en yngling, skall medgifva, hvad en rik erfarenhet konstaterat, nemligen att de i någon mån större kunskaper, en yngling förvärfvar genom att endast studera ett språk, *icke* uppväga olägenheterna af att fullkomligt sakna all underbyggnad i de båda andra. Ty i alla fall kan icke elementarundervisningen bibringa honom någonting annat eller mera än en god initierande insigt i det språk, hvarom fråga är, och med tillhjälp hvaraf han på egen hand kan söka inträde i det språks litteratur, hvarom fråga är. Men deremot vet man, att studier, som uppskjutas till dess lärjungen kommer ut i lifvets praktiska bestyr, blifva af beskaffenhet att endast med yttersta svårighet och sällan med någon nämnvärd framgång kunna idkas. De språkstudier, som uppskjutas till den tid, då ynglingen lemnat det allmänna läroverket, erbjuda nemligen sådana svårigheter, att de framför allt hvad dem beträffar, som med undervisningen i det allmänna läroverket afsluta sina studier, i allmänhet och i de allra flesta fall äro öofvervinneliga; åtminstone äro dessa hinder så svåra att öfvervinna, att de oftast *blifva* öofvervunna. Annat blir väl förhållandet, om ynglingen fortsätter på den akademiska studiebanan, men detta gäller *icke* om de fleste af de ynglingar, som genomgå elementarläroverket; hela det stora antalet af elementarläroverkets lärjungar, som genomgått den femte klassen, lemnar med jembörelsevis få undantag läroverket för att gå ut i lifvet och lemnar således läroverket med någon kunskap om blott *ett* enda modernt språk, men utan den ringaste kännedom om någotdera af de båda andra. Jag anser detta vara ett mycket svårt och betänkligt fel, som vidlåder det förslag, hvilket nu är framlagd. Man har sagt och man återfinner denna tanke på flera ställen i Utskottets motivering, att »den smula» af språkkännedom, som man kan få genom att dela krafterna på flera språk, är så obetydlig för hvardera språket, att man gerna kan kasta bort två af dem för att behålla ett enda. Men, mine Herrar, man har dock genom undervisningen i de tre språken gjort det *möjligt* för ynglingen att på egen hand genom egna studier, utan större uppoffring af tid och möda och utan att medföra alltför stora svårigheter fortsätta detta studium och draga sig till nytta den litteratur som är skriven på dessa språk. Hvilken person som helst, som gör anspråk på bildning och som går ut i det praktiska lifvet, bör väl hafva lemnats tillfälle att kunna skaffa sig kännedom om hvad som är skrivet i den litteratur, hvilken tillhör de tre stora oss närboende kulturfolk, om hvilka här är fråga. Han kommer eljest, om detta förslag antages, att för fortkomsten på den bana han valt röna så ofantligt många svårigheter och känna så många olägenheter, att han helt säkert icke skall med synnerligt stor tacksamhet tänka på dem, som genom ett sådant ordnande af undervisningen beredt honom dessa svårigheter. Främmande folks kulturskatter, hvilka göras tillgängliga för oss genom översättning till vårt språk, varda i det hela mycket få och i alla händelser för de fall, om hvilka här är fråga, aldeles otillräckliga.

Jag ber att på de skäl jag anført få yrka afslag å Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Abr. Rundbäck: På samma gång jag begagnar tillfället att anmäla min reservation mot det i föregående moment fattade beslut, hvilket jag anser stå i uppenbar strid med de beslut Kammarerna i afseende å latinstudiet förut fattat under momenten a) och b), ber jag att i den föreliggande punkten få yrka afslag. Jag gör detta icke i följd af någon principiell skiljaktighet i åsigten om det önskvärda uti att lärjungen, så vidt sig göra låter, må få välja sina ämnen, utan jag gör det af det praktiska skälet, att det skulle blifva hardt nära omöjligt att, om en sådan valfrihet, som Utskottet här föreslagit, skulle medgifvas lärjungen, uppgöra någon bestämd läseordning, utan att för dess uppehållande skulle krävas alltför många lärare, hvilket åter skulle medföra alltför dryga kostnader. Jag anser för öfrigt att frågan i och för sig icke är af den betydighet att man därför bör ikläda sig dessa dryga kostnader. För att icke vidare upptaga tiden slutar jag med att upprepa mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Herr Hedlund: Jag ber att i korthet få angifva skälen, hvarföre jag ansluter mig till Utskottets förslag jemväl i denna punkt. Emot den förste talaren vill jag erinra, att här står i Utskottets förslag ingenting, som *tvingar* en lärjunge att vid studiet af de moderna språken inskränka sig till allenast ett språk; en sådan inskränkning är allenast honom medgifven såsom en rättighet. Men om lärjungen eller hans föräldrar finna, att han för sin framtida verksamhet kan hafva nytta jemväl af två eller tre språk, så är det intet hinder för att han i skolan studerar äfven dessa. Men skälet, hvarför min son, om han i skolan haft en sådan valfrihet, som här föreslås, skulle fått inskränka sig till att läsa endast ett eller högst två språk, är följande. Då vi äro ett litet folk, anser jag att vi böra tillägna oss ett af de stora, universella världsspråken för att derigenom kunna stå i beröring med den öfriga civiliserade världen. En sådan beröring är för ett litet folk omöjlig på basen af dess eget språk, då deremot tyskar, engelsmän och fransmän hvar i sin egen litteratur ega dertill erforderliga hjälpmedel. Om vi nu lära oss t. ex. franska och derigenom komma så att säga au niveau med fransmännen, så ega vi genom kändedomen af vårt modersmål ett plus framför fransmannen, som ju endast undantagsvis lär sig något annat språk än sitt eget. Därföre vill jag att ynglingen redan i skolan skall lära sig ett språk; detta utesluter ju icke att han, om han så vill, vid en mera framskriden ålder kan lära sig flere. Den förste talaren sade, att detta skulle medföra svårigheter; ja, hvad helst man vill lära, så medför det svårigheter, men att svårigheterna i detta fall icke äro oöfvervinneliga, derom kan jag af egen erfarenhet bära vittnesbörd. Men då man säger, att om gossen i skolan får sig medgifvet att inbemta endast ett språk, han derigenom skulle utestängas från kändedomen om de andra ländernas rika litteratur, så beror detta på den stora missuppfattningen, som vill göra språket och litteraturen identiska. Sjelf har jag lärt något engelska, och icke så litet, men jag får bekänna, att, då jag vill läsa Shakespeare,

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

föredrager jag att läsa den i Hagbergs öfversättning. För att kunna med nöje läsa originalet fordras en mer än vanligt grundlig kännedom af engelska språket, sådant det var på Shakespeares tid. Någon vill då kanske svara, att jag icke inträngt i engelska idiomets hela djup, och det medgifver jag villigt, men jag vågar påstå, att det stora flertalet, som lärt sig engelska i skolan, i det afseendet icke befinna sig på någon högre ståndpunkt än jag. Jag läser temligen obehindradt Goethe, men jag tillstår, att den öfversättning vi hafva af hans förnämsta skaldeverk gifver mig en lika god inblick i den store skaldens tankeverld, som någonsin läsningen af originalet. Jag förstår äfven italienska, men detta oaktadt är det med stor tillfredsställelse jag läst den öfversättning vi på vårt språk ega från Dante. Jag har i skolan läst min Homerus, jag har till och med kunnat den utantill, men den goda tyska öfversättningen, som vi alla känna, gifver mig en så god uppfattning af Homerus, att jag trotsar mängen, som grundligt studerat grekiska språket, att hafva den bättre. Sålunda, i goda öfversättningar hafva vi goda hjälpmedel att tillägna oss den främmande litteraturen, och den som påstår att man måste lära sig språk för att kunna intränga i ett skaldeverks principer, han — jag säger detta utan att vilja dermed nedsätta någon — gör sig skyldig till antingen själfbedrägeri eller humbug.

Jag vågar derföre påstå, att den förutsättning, under hvilken man påyrkat omfattande kunskaper i de moderna språken, är oriktig. Det är emellertid intet hinder satt för att man vid en mera framskriden ålder skall kunna tillgodogöra sig hvad man inhemtat. Det gäller endast att icke öfverlasta skolan med för många språk, och betydelsen häraf framträder uti följande moment, der det föreslås att den tid, som vinnes genom språkstudiets inskränkning, bör anslås åt andra viktiga ämnen.

Hvad beträffar den förste talarens antydning om att valfriheten skulle gå ända derhän, att ett annat språk skulle sättas att fylla den lucka, som genom begagnandet af denna frihet uppkomme, så tror jag i likhet med honom, att detta skulle blifva för skolan en mycket svår uppgift. Att deremot sätta något sådant ämne som t. ex. statskunskap, helsolära eller något annat hittills försummadt ämne i stället för det, som blifvit utbytt, det tror jag icke skulle för skolan medföra någon svårighet.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedin: Jag ber att Kammarrens ärade ledamöter behagade betrakta denna punkt i sammanhang med de öfriga hemställanden, som af Utskottet gjorts. Kammarren har redan i öfverensstämmelse med Utskottets hemställda uttalat den åsigt, att de döda språkens läsning bör uppskjutas till sjette klassen. Det är nu alldeles gifvet, och Utskottet har äfven i sin motivering påpekat, att, om äfven latinnet framflyttas till sjette klassen, tvenne mycket svåra språk komma att i betydlig mån taga lärjungens krafter i anspråk inom den jemförelsevis korta tiden af fyra år. Detta förhållande kommer ovilkorligen att för gymnasialafdelningen medföra behof af lättnad i studiet af de lefvande språken, d. v. s. en inskränkning uti deras studium.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Utskottet har vidare föreslagit, att den lägsta klassen af allmänna läroverket måtte så fort som möjligt indragas, äfvensom antydt önskvärdheten af att, till minskning af kostnaderna för staten, så fort sig göra låter och så snart folkskolan kan öfvertaga en del af elementarläroverkens uppgift, äfven andra klassen måtte indragas. När denna framtida utsigt förverkligat sig, huru ställer sig saken då för den, som, efter att hafva genomgått hvad vi kalla den nedre delen af skolan, d. v. s. de fem nedre klasserna, icke vill fortsätta sina studier inom läroverket för att, efter tagen maturitetsexamen, öfvergå till universitetet, utan utträder i det praktiska lifvet, exempelvis vid femton års ålder? När den lägsta klassen af läroverket blifvit indragen, har han således genomgått fyra klasser; när ytterligare en klass indragits, har han genomgått tre klasser. Kan man då föreställa sig att, om han under de fyra eller framdeles tre år, på hvilka han genomgått dessa klasser, måst splittra sina krafter på inhemtandet af mera än ett främmande språks grammatika, han kan hafva uti dem erhållit någon sådan insigt, som för honom är, jag vill icke säga omedelbart användbar i det lif, hvori han utträder, utan af beskaffenhet att utgöra en tillräcklig grund för fortsatta sjelfstudier? För min del förnekar jag möjligheten af att genom tre års språkstudier komma derhän, såvida krafter skola splittas på mera än ett främmande språk.

Jag påstår vidare att med den nuvarande anordningen af läroämnena i skolan det icke är möjligt att uppnå ett sådant resultat af studiet af de moderna språken, att lärjungen, när han genomgått hela skolan, kan af detta studium hafva något direkt gagn. Jag menar dermed icke att han skall hafva vunnit praktisk färdighet att tala eller skriva språket, utan jag menar att han skall hafva vunnit nödig insigt för att kunna utan för stor svårighet hjälpligt taga sig fram uti läsningen af språkets litteratur. Det är ingen af dem, hvilka för närvarande lemna skolan, som i ett enda af de moderna språken nått en så hög grad af utbildning. Om detta är förhållandet redan nu, huru skall det då blifva, när den, som lemna skolan för att utträda i lifvet, genomgått endast tre klasser af läroverket? Huru skall det blifva för den, hvars studium af de antika språken blifvit helt och hållet förlagdt till gymnasialafdelningen, under det att nu en icke oväsentlig del af latinstudiet undängöres i fjerde och femte klasserna?

Det är detta sammanhang mellan Utskottets förslag i detta moment och hvad det i öfrigt hemställt, som jag önskar att Kammarens ledamöter behagade hafva i minnet vid frågans afgörande.

En aktad skolman har sagt, att det blefve nästan omöjligt att uppgöra en läseordning under den förutsättning, som här är föreslagen.

Utskottet har tänkt sig — men det har ej ansett nödigt att, vid uttalandet af en allmän grundsats, ingå i så obetydliga detaljer — att denna princip i den praktiska tillämpningen kan komma att kräfvat vissa inskränkingar och undantag, så att det icke blir nödvändigt att i en skola för en ringa minoritet eller en enda individ anordna särskild undervisning i ett språk, om för öfrigt hela, eller nästan hela, antalet lärjungar förklarar sig för det ena eller andra af de två återstående. Men detta blir en sak för skolmännen att närmare under-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

söka och jag vågar påstå, att frågan om hur detta skall komma att ställa sig ännu icke är så utredd, att man har rätt att säga, att det nästan är en absolut omöjlighet att få en god läseordning under förutsättning af den bestämmelse, som Utskottet föreslagit och till hvilken jag anhåller att Kammaren behagade lemna sitt bifall.

Herr Grefve Björnstjerna: Efter hvad den siste ärade talaren upplyste, är det ju verkligen meningen att endast ett främmande språk skall läsas. Herr Hedlund hade således orätt, då han påstod, att det kunde bero på målsmännen att låta ynglingarne läsa ett, två eller tre lefvande språk. Jag säger för öfrigt alldeles som Herr Hedlund, vårt folk är för fåtaligt för att vi skulle kunna, i andligt afseende, vara oss själfva nog. Men just derföre är kunskapen i ett enda af de stora kulturspråken alldeles otillräcklig för vår skolungdom. Herr Hedin har visserligen sagt, att det under skoltiden, i synnerhet om ytterligare en skolklass försvinner, är omöjligt att erhålla tillräcklig underbyggnad i mer än ett lefvande språk och att dermot den underbyggnad, ynglingen nu i tre lefvande språk erhåller, är så ytlig, att han, då han kommer ut i lifvet, har största svårighet att reda sig med det språk, han behöfver känna. Det förefaller mig dock, som om denna anmärkning icke vore så alldeles riktig, och om nu latinläsningen, enligt Utskottets förslag, skulle framflyttas till sjetten klassen, har man ju derigenom ytterligare vunnit åtskilliga timmar, som med fördel skulle kunna egnas åt ett fullständigare studium af de lefvande språken — att ett elementarläroverk endast kan bibringa grunderna till språkkunskapen är gifvet, men dessa första och största svårigheter tror jag kunna i skolan öfvervinnas. Jag tror för öfrigt att öfverallt, äfven hos de stora kulturfolken, erkännes numera behöfvet af att känna främmande språk. Så i Tyskland efter sista kriget och ännu mer i Frankrike. Äfven i England har läsningen af främmande språk i skolorna nu vunnit en långt större utsträckning än förr.

Då man alltid, om möjligt, bör åberopa egen erfarenhet, skall jag bedja att få nämna hvad som händt mig sjelf. Jag har blifvit uppfostrad utomlands. När jag kom tillbaka till Sverige för att ingå i tjänst, kunde jag engelska och franska, men icke ett ord tyska. När jag sedermera blef officer, fann jag snart nödvändigheten af att lära mig sistnämnda språk. För att förvärfva sig de kunskaper en officer bör ega var detta oundgängligt. Det fans nemligen på den tiden få eller inga öfversättningar af de arbeten inom mitt fack, som dock äro oundgängliga för hvarje bildad militär. Dylika hafva först på de allra sista åren tillkommit genom »militärlitteraturföreningens» försorg. Det besvär, jag hade att vid någorlunda mogen ålder sätta mig in i tyska grammatikan, kan jag försäkra var ganska stort och kom mig mången gång att djupt beklaga att jag såsom pojke icke fått lära mig denna. Af hvad jag anført framgår, att jag anser det tillhöra en hvar bildad människa att någorlunda hafva reda på de stora kulturfolkens litteratur; dertill fordras språkstudier, ty öfversättningar saknas och komma alltid att saknas i en mängd fackämnen. Den vinst man har af att redan i skolan hafva fått lära sig de första grunderna för dessa studier, är oskattbar.

Jag tror och hoppas således att Kammaren icke skall bifalla denna punkt.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Herr Linder: Hvad den ärade talaren näst före den, som sist hade ordet, yttrade derom, att han ville »bestämmt påstå» det vara omöjligt att — om jag rätt fattade hans ord — under respektive fyra eller tre års tid i elementarläroverket inhemta två språk så fullständigt, att man sedermera utan alltför stora svårigheter kunde taga sig fram på egen hand, kunde han icke styrka på annat sätt än genom återopande af sin egen öfvertygelse. Deremot har jag, med all aktning för hans uttalade öfvertygelse, att sätta min genom undervisning och iakttagelser af skolförhållanden vunna erfarenhet att sådant verkligen *är möjligt*. Bevisen på rättigheten af min åsigt stå för den det önskar att henta ur resultaten af de årliga mogenhetspröfningarna vid de allmänna läroverken, hvilkas resultat jag i 16 års tid haft tillfälle att bevittna.

Den ärade talaren på göteborgsbänken yttrade, att det icke vore med mycken svårighet förenadt att, efter det man lemnat elementarläroverket och kommit ut i det praktiska lifvet, få så mycket tid och tålmod öfver, att man bryr sig om att på egen hand lära sig ett främmande språk. Och för att bevisa rättigheten af detta påstående, gjorde han hvad hvarje klok man i sådant fall gör: han flydde till exempel. »Exempla docent», heter det. Men han gjorde icke sin bevisning fullständig, ity att han framdrog blott *ett enda* exempel, om ock detta var hemtadt från honom sjelf. Jag vill skänka den ärade talaren det erkännande, att det exemplet kan anses vara mycket talande. Men värdet inskränker sig till blott en enda person — låt vara att han är en »vir prorsus singularis ac pæne divinus» — så *räcker det i alla fall icke till* för att öfvertyga vanligt folk, ty de fordra flere exempel för att, när det gäller en erfarenhetssats, på induktionens väg komma till de slutsatser, som genom nödiga precedensfall varda öfvertygande. Följaktligen har jag icke lyckats blifva mycket öfvertygad af hvad den ärade talaren anförde, utan vågar fortfarande stå kvar på den ståndpunkt jag förut intagit till frågan. Jag vidhåller derföre mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Herr Hedlund: Den föregående ärade talaren vet alltför väl, att om man uppställer en allmän sats, så behöfves blott ett enda exempel på motsatsen för att vederlägga denna sats. Och det exemplet måtte väl vara giltigt, när man tager det från sig sjelf.

Herr Rundgren: Det torde vara skäl att erinra sig, huru läsningsen af moderna språk är anordnad vid våra elementarläroverk. Tyska språket läses i de sex första klasserna och intet annat främmande språk än latinet läses förr än i femte klassen, då undervisningen i franska språket börjas och sedermera fortsättes genom sjette och sjunde klasserna. Engelska språket inträder först i sjette klassen och läses sedermera äfven i den sjunde. Nu är det Utskottets mening med den föreslagna förändringen att förebygga öfveranstängning i skolorna. För min del kan jag verkligen icke inse, att någon

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

öfveranstängning förefinnes, när franska språket inträder först i femte och engelska språket först i sjetten klassen samt tyska språkets studium afslutas redan i sjetten klassen. Då härtill kommer att redan vid afslutandet af detta sista språk maturitetsexamen deri afläggas, så kan jag omöjligen från dessa omständigheter hemta stöd för det antagande, att de moderna språkens studium försakar öfveranstängning i skolorna. Det måste således vara ett annat skäl för den föreslagna reformen, nemligen att det anses *öfverflödigt* att lära sig mer än ett lefvande språk. Också föreslogs i betänkandet, att ynglingen *skall* läsa blott ett lefvande språk, hvilket af dem han helst önskar. Vid sådant förhållande kan man taga för gifvit att de flesta ynglingar, som icke hafva tanke på framtiden, komma att välja den enkla utvägen att blott läsa *ett* språk. Detta är nu detsamma som att blifva döfstum för de båda öfriga språken. Frågar man sig, genom hvilka medel de allmänna elementarläroverken befördra den högre bildningen, så torde man lätt inse, att det icke kan vara öfverensstämmande med vår tids fordringar att gå tillbaka till den gamla skolans tid, då läsning af moderna språk var något, som alldeles icke ansågs behöfligt inom skolan. Jag kan icke se annat än att Utskottet här har gått ett steg tillbaka, men då jag förmodar, att meningen med detta betänkande är, att man skall gå ett steg framåt, anhåller jag för min del om afslag å denna punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framstälde Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag derå; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef begärd samt företogs, enligt en nu uppsatt och godkänd omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i andra punkten inom d) af utlåtandet N:o 7 (i samlingen N:o 23),

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit nämnda hemställan.

Röstsedlarna sammanräknades och visade 63 ja mot 63 nej. I följd häraf måste den förseglade sedeln öppnas, och som denna innehöll ett ja, hade Kammaren således bifallit Utskottets hemställan.

Efter föredragning dernäst af *mom. e)* yttrade

Herr J. O. Boström: Efter som jag reserverat mig emot Utskottets hemställan i denna punkt, yrkar jag afslag derå.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Sedan propositioner gifvits ej mindre på bifall till Utskottets hemställan än ock, i öfverensstämmelse med Herr J. O. Boströms yrkande, på afslag å nämnda hemställan, biföll Kammarén Utskottets hemställan.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Beträffande *mom. f)* yttrade:

Herr J. O. Boström: Beträffande nu föredragna punkt af utskottsbetänkandet har jag, ehuru i hufvudsak och till syftemålet ense med Utskottet, dock ansett mig böra i min reservation föreslå en annan mera modifierad redaktion af punktens lydelse, med afseende hvarpå jag ber att få hänvisa till klämman af min reservation, punkterna e) och f). Såsom jag i min reservation påpekat, *kan* folkskolan, i synnerhet på landet, *ännu icke* ersätta läroverkens lägsta klass. Nej, den måste dessförinnan utvecklas och minimikunskapsmättet måste höjas, ty *deraf* är möjligheten af lägsta klassens indragning med nödvändighet betingad och beroende. Att, utan att först förutsätta detta såsom villkor, indraga lägsta klassen, anser jag icke välbetänkt, utan tvärtom skall det blifva till men och medföra drygare kostnader för de barn från landet, som i läroverket vilja inträda. Jag kan icke heller biträda Utskottets i mina ögon nog kategoriska hemställan angående indragning af pedagogier, tre- och flerklassiga läroverk, emedan Utskottets hemställan icke tager tillbörlig hänsyn till omständigheter, som på denna fråga böra och kunna hafva ett bestämmande inflytande. På grund häraf får jag, under ytterligare hänvisande till hvad jag i min reservation anført, yrka afslag på Utskottets hemställan och bifall till punkterna e) och f) af min reservation.

Herr Ekdahl: Då i de städer, jag representerar, endast finnas sådana mindre läroverk, hvarom här är fråga, får jag med anledning deraf nedlägga min protest mot Utskottets förslag. Jag får dervid erinra, att dessa städer nedlagt dryga direkta kostnader icke allenast på lokal för skolan, utan äfven för anskaffande af bostad åt rektor, och detta allt under förutsättning att läroverket allt framgent skulle ega bestånd. Utskottet har visserligen sagt, att det skulle bero på utredning, huruvida de flesta treklassiga samt några femklassiga läroverk skulle komma att indragas, men det har på samma gång hemställt att *alla pedagogier* under hvilka förhållanden som helst skulle upphöra.

Södertelge har endast ett tvåklassigt läroverk och detta oakadt staden har vida större folkmängd än många af de städer, som äro hugnade med femklassiga läroverk. Södertelge stad har med stora omkostnader upplåtit lokal för skolan, bostad åt lärarne och dessutom uppfört ett rymligt gymnastikhus. Staden har ett par gånger ingått till Kongl. Maj:t med begäran att få anslag till förökande af antalet af läroverkets klasser, men icke lyckats härutinnan, utan har staden derföre för att kunna tillgodose behofvet, måst af egna medel under många år, ja, redan på 1860-talet, aflöna en lärare, som undervisat uti den på detta sätt tillkomna tredje klassen.

Går nu detta Utskottets förslag igenom, så skall Södertelge läroverk helt och hållet gå under. Då emellertid fördelen att få tillgodo-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

göra sig dessa mindre läroverk är lika för landsbygdens och för stadens invånare, så tyckes detta icke vara någon fråga, som berör skillnaden mellan land och stad. Men om nu dessa mindre läroverk indragas, så blir följden den, att de större blifva så öfverbefolkade, att extra lärare der måste anställas och säkerligen till samma antal, som de vid de till indragning föreslagna läroverken befintliga, hvarigenom staten genom förändringen ej tillskyndades någon vinst. Jag anser sålunda att de mindre läroverk och pedagogier, som skötas och utöfva gagnande verksamhet, böra bibehållas och yrkar för den skull afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Linder: Mina kommittenter i Köping skulle utan tvifvel blifva mycket ledsna, om deras pedagogi komme att indragas, och därför skulle jag gerna se, att Kammarern afslår detta Utskottets förslag. Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Hedin: Jag kan nog tro, att, om Utskottets förslag antoges, de skulle blifva ledsna både i Köping och Södertelge, men detta kan väl icke vara af den vikt, att det bör inverka mycket på Kammarerns beslut.

Jag anhåller därför om bifall till Utskottets förslag sådant det här föreligger.

Hvad nu pedagogierna angår, tillåter jag mig uttala den förmodan, att om de stadskommuner, der sådana äro belägna, finna dem vara af synnerlig vikt för sig, så lärer det väl icke vara omöjligt för vederbörande stadssamhällen att upprätthålla dem på egen hand. Det finnes för öfrigt en annan mycket god utväg, som Utskottet antydt: det är, att vederbörande stadssamhällen så värda sina folkskolor, att dessa kunna öfvertaga pedagogiernas uppgift. Detta skulle icke leda till ökade kostnader för dessa samhällen, men väl till fördelar i åtskilliga fall. Det skulle då blifva ett slut på ett system, som förekommer i åtskilliga städer, eller att der upprätthållas pedagogier och mindre elementarläroverk, därför att det är åtskilliga af dessa samhällens invånare, som likasom finna sig för goda att låta sina barn gå tillsammans med mängdens barn i folkskolorna. Så länge detta fortfar, kan der ej finnas det intresse för folkskolans forthjelpande, som vederbör.

Hvad de öfriga läroverken beträffar — de 3-klassiga och åtskilliga 5-klassiga — har Utskottet icke förutsatt något annat än en utredning, och behovet af en sådan närmare utredning torde hvar och en medgifva, som är så pass opartisk, att han kan afhålla sig från att tänka på Södertelges eller Köpings särskilda intressen. Om Kammarerns ledamöter behaga kasta en blick på den af Utskottet utarbetade tabellen, skola de finna, att det t. ex. finnes ett län med 104 qvadratmils areal, som har 5 elementarläroverk med tillsammans 425 lärjungar. Och detta län är dock särdeles väl utrustadt med jernvägsförbindelser; det hade vid början af detta år icke mindre än 40 mil jernväg. Utmärker icke detta ett oförsvarligt slöseri med statens medel, så vet jag icke hvad som skall såsom slöseri betraktas.

Jag anhåller, Herr Talman, om bifall till Utskottets förslag.

Herr Rundgren: Det är många frågor, som denna punkt innehåller. Hvad beträffar först frågan om indragning af den lägsta klassen af det allmänna läroverket, så torde man erinra sig, att för icke många år sedan den dåvarande lägsta klassen indrogs och att den, som nu kallas den första, var förut den andra. Det har således visat sig vara möjligt att taga bort en klass. Frågan är nu den, huruvida man skall fortgå på den vägen. Detta åter beror helt och hållet på, huruvida man anser, att folkskoleväsendet vunnit den utveckling, att man kan borttaga den ifrågasvarande lägsta klassen. Hvad då beträffar folkskoleväsendets utveckling i städerna i allmänhet, tror jag nog förhållandet vara sådant, men, som bekant är, kommer ett stort antal barn från landet och söker sig in i de allmänna skolorna, och jag tror icke att å landet folkskolorna ännu hunnit den utveckling, att den lägsta klassen af de allmänna läroverken kan af dem ersättas.

Hvad angår indragningen af pedagogierna, vill jag derom icke yttra mig; jag föreställer mig dock, att det vore en åtgärd, som utan så särdeles stor olägenhet skulle kunna ske.

Men mot den tredje delen eller att »efter förutgången närmare utredning alla eller de flesta 3-klassiga samt några 5-klassiga i de södra och mellersta delarne af landet belägna läroverk torde kunna »ndragas», har jag ganska väsentliga anmärkningar att göra, och jag antydde redan på förmiddagen, hvori de bestode. Det är nemligen bekant, att de fullständiga läroverken äro likasom magneter, som draga till sig ungdomen och detta därför, att ungdomen der får hela sin förberedande undervisning. Följden häraf är emellertid den, att i de högre läroverken äro de lägsta klasserna mycket befolkade, under det att åter i de 3- och 5-klassiga läroverken så icke är förhållandet. Jag föreställer mig därför, att det för undervisningsväsendet skulle vara gagneligt, om, i stället för att tala om de 3- och 5-klassiga läroverkens indragning, man lemnade sådana föreskrifter, att de fullständiga högre läroverken kunde skjuta ifrån sig öfverbefolkningen till de 3- och 5-klassiga läroverken. Jag uppläste i förmiddags några siffror i detta hänseende från det stift, jag tillhör, hvaraf man kunde finna befogenheten af hvad jag nu yttrat, nemligen att de 3- och 5-klassiga läroverken icke verka så, som de borde göra, just till följd af en anordning, om hvars förändring man kunde hos Kongl. Maj:t anhålla.

Då emellertid från Utskottets sida något sådant icke är begärtd, och jag för min del icke anser det vara skäl att för Kongl. Maj:t ensamt uttala, det pedagogierna böra indragas, så ber jag att få yrka afslag å jemväl denna punkt i dess helhet.

Herr Key: Jag ber att få helt och hållet ansluta mig till hvad Utskottets ordförande i denna punkt anfört, och att till hvad han nämnde få lägga en kort reflexion, som jag gjort.

Då man i våra tider ser *furstesöner* gå i de allmänna högre läroverken, synes det som skulle *borgarebarn* alltför väl kunna gå i folkskolorna. Och först när så sker, blir folkskolan fullt omvärdad och gjord till hvad den bör vara; först derigenom fylles det tomrum, som nu förefinnes mellan de båda olika slagen af skolor, och en fast sammanhängande kedja bildas från de högsta bildningsmedlen till de lägsta.

Jag anhåller, Herr Talman, om bifall till Utskottets förslag.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Herr Gilljam: Vi stå nu åter, mine Herrar, inför en punkt, som innehåller flera viktiga förslag, af hvilka hvart och ett vore väl förtjent af ett bättre öde, än att behandlas så här på sista timmen af en helgdagsafton; men man får taga saken sådan den är, och det är af skyldig aktning för Kammaren, som jag icke kan förtiga mina åsigter i en fråga, som jag anser vara af den mest genomgripande vikt för hela vårt folk.

Man har här först föreslagit, att den lägsta klassen af det allmänna läroverket bör indragas. Jag vill erinra Herrarne om, att det är ej fullt olfva år sedan en klass togs bort från elementarläroverket. Då var det tioårigt, nu är det nioårigt. Man föreslår nu att taga bort ännu en klass; det skall blifva åttaårigt. Man säger: låt icke lärjungarne blifva gamla i skolan, det är nödvändigt, att de i tid komma ut i lifvet och på samma gång der fortsätta den uppfostran, som lifvet gifver lika bra som skolan. De, som så säga, hafva rätt. Man säger vidare: den kunskap, som bibringas i läroverken, är alltför bristfällig och ofullkomlig; den måste förbättras, den måste utvidgas. Jag anser, att de hafva rätt äfven derutinnan, åtminstone till en viss del. Men då de också säga, att man skall taga bort från skolan nertill och göra den kortare, då tycker jag, att detta sista yrkande ej står i full samklang med de två föregående. Frågar jag då, hvarför skall man taga bort den nedersta klassen i elementarläroverket, får jag åter ett svar, som antyder, att när jag skall bestämma om elementarläroverkets bästa, skall jag icke se på elementarläroverket sjelft, utan på något annat, och detta andra heter i närvarande stund folkskolan. Vi hafva för en liten stund sedan talat om sambandet mellan gymnasium och det 5-klassiga elementarläroverket. Ett sådant samband råder för närvarande, men nu yrkas, att en skarp gräns skall uppdragas mellan dem. Vi hafva hittills haft sjelfständiga elementarläroverk och sjelfständiga folkskolor, men nu yrkas, att de skola sättas i samband med hvarandra. Tro då Herrarne, att det är sanning i mina ord, då jag säger af varmaste öfvertygelse att detta skulle vara lika mycket mot elementarläroverkets fördel som till skada för folkskolan? Just därför att jag har en sådan öfvertygelse, är det som jag med sådan oro betraktar dessa försök. Herr Axell, som är en praktisk man, har på ett ganska enkelt sätt karakteriserat folkskolan. Jag ber att få uppläsa de ord, som handla om den saken. Han säger: »I afseende på det behof af undervisning, som kan kännas och tillfredsställas, äro samhällsmedlemmarne i ett land genom olika förmögenhetsvilkor och ställning delade i trenne större klasser. Den obemedlade kan icke undvara sina barn längre tid än som i regel erfordras för att inhemta folkskolans nuvarande minimum». Jag vill utgå, äfven jag, från det påstående, som är uttryckt i den sista meningen. Det finnes en stor del af Sveriges befolkning, ja, denna del är den största, som icke kan hålla sina barn i skolan annat än under en temligen kort tid, och jag vill derjemte tillägga i hemmets omedelbara närhet. Den skola, som har till uppgift att meddela det minimum af kunskap, som anses erfordrerligt för hvarje medborgares, äfven den fattigastes, barn, folkskolan, kan icke den få anses värd att vara något så stort och, jag hade nästan sagt, något så oantastligt, att den kan få betraktas för sig så-

som ett sjelfständigt och afslutadt helt? Det finnes — Herrarne, som känna förhållandena på landet veta det nog bättre än jag — så många omständigheter, som med nödvändighet göra arbetet i folkskolan tyngre och icke så litet tyngre än vid elementarläroverket. Man kan aldrig hos den stora mängden af barn påräkna den utveckling i tanken, som det mera bildade hemmet på förhand skänker. Man kan icke tänka sig en lika jemn skolgång på landet, som i staden, och man må säga hvad man vill, det är dock sant att ojemnheten i skolgången måste vid de flesta af våra folkskolor menligt inverka på undervisningen. För att undvika öfverväldigande kostnader måste man nöja sig med ett i förhållande till lärjungeantalet mycket begränsadt antal lärare och får icke heller påräkna att dessa skola vara af utmärktaste beskaffenhet.

Till följd af allt detta ligger det i sakens natur, att undervisningen måste gå jemförelsevis långsamt i folkskolorna, och därför anslår också vår folkskolestadga tiden för barn i folkskoleåldern till mellan 7 och 14 år. Går jag åter till elementarläroverket, så är det klart och tydligt, att förhållandena i många afseenden der kunna gestalta sig bättre. Barnen få redan i hemmet både direkt och indirekt en tidigare impuls till kunskapers inbemtande. Antalet barn är mycket mindre och föräldrarnes förmögenhetsvilkor oftast bättre, hvarför de kunna erbjuda sina barn en undervisning, som, åtminstone hvad raskheten angår, eger ett bestämdt företräde framför folkskolans och som genast från början lägger grunden till den bildning, som de flesta af dessa barn antagas vilja och kunna uppnå. Må man då ej undra på att föräldrar, som befinna sig i denna ställning, begagna sig af elementarläroverken; kan *det* vara till men eller skada särskildt för folkskolan eller kan denna skola vinna i kraft genom att en annan skola afmatas? Och en afmatning inträder för elementarläroverket, om det nödgas vänta på lärjungarne, tills folkskolan hunnit aflemna dem. Dessutom, om öck hufvudsakligen detsamma skulle läsas på lägsta stadiet i elementarläroverket och det högsta i folkskolan, qvarstår dock alltid den skilnaden, att detta samma i elementarläroverket skall användas till grund för en ny byggnad, men i folkskolan tjena såsom afslutning på en färdig. Denna skiljaktighet måste utöfva en väsentlig inverkan på undervisningssättet.

Jag vill ytterligare anföra ett efter min åsigt mycket viktigt argument för folkskolans oberoende af elementarläroverket. Det finnes i folkskolorna ungefär 40 gånger så många barn som i samtliga elementarskolorna. Om jag äfven antager att hvarenda lärjunge i elementarskolan förut gått i folkskolan, hvilket försvinnande litet antal af folkskolans barn kommer icke ändock till elementarläroverket? Lika litet således som elementarläroverket bör hindras i sin fria verksamhet af folkskolan, lika litet bör man låta folkskolan röna någon störande inverkan af elementarläroverket; man gör sig annars skyldig till, hvad Utskottet så ofta förebrått anhängarne af den gamla ordningen, att vi till förmån för några få vilja uppoffra mängas fördel; och är det så, som rätt ofta inträffar, att en lärjunge, som gått i folkskolan, vill begagna sig af undervisningen vid ett elementarläroverk, så är denna öfvergång så lätt, om han besitter nödiga anlag, att man icke därför

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

behöfver vidtaga några särskilda åtgärder. Det ligger nemligen i den andliga näringens natur, alldeles som i den lekamliga födans, att, blott den är god, den kan gagna under många vexlande former. Den utveckling, lärjungen fått i folkskolan, kommer honom således tillgodo i elementarläroverket; möjligen kan han i förstone uppehållas i sina framsteg, men han hinner snart nog upp sina nya kamrater. Sant är, att, i jmförelse med dessa, lärjungen drabbats af någon tidsförlust, men icke kan man af dylika omständigheter hemta giltig anledning att förlägga folkskolans mål eller fortsättning inom elementarläroverket. I ett sådant förslag ligger efter min uppfattning en verklig fara för folkskolan. Jag känner våra lärare temligen noga. Jag vet, att såväl hos folkskololäraren som hos elementarläraren den tanken ofta uppstår, att det dock är tungt att ideligen behöfva röra sig inom samma element; skola de icke någon gång få lyfta sina vingar till en högre flygt? Denna tanke är befogad, men den måste dock hållas inom bestämda gränser, ty det ligger i lärarens uppgift att uppoffra sig sjelf för det mål, han föresatt sig, att uppfostra sina lärjungar. Blandar sig fåfänga i lärarens trängtan att få röra sig inom högre lärokurser, har man naturligtvis än mera skäl att vara på sin vakt. Folkskolans utveckling befrämjas bäst derigenom att den inre kraften växer och folkskolan på detta sätt lyfter sig sjelf och på samma gång hela folkets moraliska och intellektuella ställning.

Det är därför jag på det lifligaste för min del måste motsätta mig indragningen af lägsta klassen af elementarläroverket till skada för elementarläroverket sjelft och enligt min öfvertygelse till ingen båtnad, utan snarare till fara äfven för folkskolan.

Jag kan icke underlåta att i sammanhang härmed påpeka den stora skiljaktighet, som råder mellan föräldrars eller målsmäns vota inom Riksdagen och deras åtgöranden, då det blir fråga om att i afseende på deras barns undervisning tillämpa de införda bestämmelserna. En sannolik följd af borttagandet af den nedersta klassen skulle blifva att man måste höja inträdesåldern vid elementarläroverken med ett år. Denna åldersbestämmelse har under en jmförelsevis kort tid varit underkastad flere vexlingar. Vid mitt inträde i skolan var denna ålder 8 år, men höjdes, om jag icke missminner mig, genom 1856 års skolstadga, till 9 år och framtvingades sedan genom Riksdagens inverkan till 10 år. Men hvad inträffade då? Jo, i hvarenda stad, der sådant var möjligt, inrättades privatskolor, i hvilka föräldrarne insatte sina barn vid nio års ålder eller tidigare. De begagnade der undervisningen till tio års ålder, hvarefter de insattes i elementarskolan, men då vanligen icke i den lägsta klassen, utan i den andra klassen, ty *de* lärjungarne hade hunnit förvärfva det kunskapsmätt, som fordrades dertill.

Derigenom inträffade det egendomliga förhållandet, att första klassen, ifrån att först hafva varit den mest befolkade, nu blef betydligt minskad, och att i stället andra klassen fick det största lärjungeantalet. Nu hafva vi genom läroverksstadgan af 1 November 1878 åter fått inträdesåldern nedsatt till 9 år. Jag anser denna ålder vara den rätta och dertill bäst öfverensstämmande med föräldrarnes egen önskan

i detta fall, ehuruväl jag stundom vid tal om saken i allmänhet äfven hört uttalas en annan åsigt.

Jag öfvergår nu till den andra punkten i detta moment, deri föreslås, »att samtliga pedagogier böra indragas; samt att, efter förutgången närmare utredning, alla eller de flesta treklassiga samt några femklassiga, i södra och mellersta delarne af landet belägna, läroverk torde kunna indragas».

Ja, äfven här stå vi inför en synnerligen viktig och betydelsefull fråga. Det har talats så mycket om bristerna i vårt undervisningsväsende och en samvetsgrann lärare bör vara den siste att förneka, att brister verkliga förefinnas. Men i min tanke ligger den största bristen i saknaden af tillräckligt många arter af läroverk; vi tillgodose icke såsom sig borde de *särskilda anlagen* hos lärjungarne och de *särskilda behofven* i samhällslifvet. Jag har redan förut i afton flere gånger uttalat mitt intresse för inrättande af fullkomligt sjelfständiga och fristående real- och latinläroverk. Hvad den nu föreliggande frågan beträffar, är jag lika intresserad för vidtagande af en annan åtgärd, för inrättande af en mellanlänk emellan folk- och elementarskolan. Det är nu ett för stort steg mellan dessa båda, dem emellan förefinnes en lucka, ja, en klyfta, som behöfver fyllas. Denna klyfta har en gång varit fyld. Vi hade förr de s. k. apologetiskolorna, hvilka vid 1849 års stora skolreform fingo följa med i den då företagna stora omorganisationen och dervid uppgingo i elementarläroverken. Behöfvet af dessa skolor gör sig likväl nu åter gällande. Komme de nu åter till stånd, skulle de göra det under förhållanden, långt gynsamare än de, som voro rådande vid den tid, då de upphörde, ja, de skulle vara till verklig batnad och välsignelse. Vi hafva talat om folkskolan och de behof, den har till uppgift att fylla. Men gifves det då icke en hel mängd verksamhetsområden i lifvet, för hvilka folkskolans kunskapsmått är för *litet*, men deremot de högre skolornas fordringar för *stora* — eller, för att tala praktiskt med Herr Axell, finnes det icke en massa föräldrar, som väl kunna hålla sina söner i skolan till 14 eller 15 års ålder, men som icke kunna påkosta dem skolans undervisning till 18, 19 års ålder; finnes icke der ett behof, som behöfver tillfredsställas, men som hvarken tillfredsställes af folkskolan eller elementarskolan?

Jag tror för min del, att inom nu ifrågavarande område rör sig ett mycket rikt lif, men för detta lif hafva vi inga särskilda bildningsanstalter. Enligt mitt förmenande vore det sålunda en väsentlig förbättring uti hela vårt undervisningsväsende, om vi kunde upprätta dylika lägre realskolor, af ungefär samma beskaffenhet som de forna apologetiskolornas.

Såsom Herrarne af Utskottets betänkande behagade finna, har Herr Boström angående denna fråga framställt ett yrkande, till hvilket jag ber att få hänvisa. Han hemställer nemligen: »huruvida icke några pedagogier, 1-, 2- eller flerklassiga läroverk kunde anses mindre behöfliga och derföre indragas». Till detta yrkande vill jag göra ett tillägg om en eventuel ombildning af dessa läroverk, och anhåller derföre att, med yrkande om afslag på Utskottets hemställan i denna punkt, få underställa Kammarens pröfning ett så lydande förslag:

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

»f) att i öfvervägande må tagas, huruvida icke några pedagogier, 1-, 2- eller flerklassiga läroverk kunde anses mindre behöfliga och derföre antingen indragas eller ock ombildas till lägre realskolor, afsedda att meddela undervisning åt sådane lärjungar, som vilja egna sig åt landtbruk, den mindre handeln och industrien o. s. v.»

Jag anhåller om proposition på detta mitt förslag.

Herr Granlund: Jag har icke förut besvärat Kammaren med något yttrande i denna fråga, men då jag är representant för flera städer, hvilka man genom det förevarande förslaget vill frantaga sina läroverk, så anser jag mig pliktig att häremot inlägga min protest.

Denna punkt i Utskottets hemställan innehåller en ganska vigtig bestämmelse, den nemligen »att samtliga pedagogier böra indragas, samt att alla eller de flesta treklassiga samt några femklassiga, i södra och mellersta delarne af landet belägna, läroverk torde kunna indragas»; och hvad man hädanefter hänvisar våra småstäder till, det är folkskolan. Ja, jag vill för min del alls icke medgifva, hvad en talare på kalmarbänken yttrade, att icke städernas invånare nu för sina barn begagna folkskolan. Det torde ingalunda vara sanning, att, som han sade, borgarne icke låta sina barn gå i dessa skolor. Derom känner jag åtminstone intet. Jag har icke hört att något förakt för folkskolan som han synes antyda förefinnes. Men skulle det förslag, som här föreligger, att den nuvarande första klassen i elementarläroverken indrages, gå igenom, så är det klart, att fordringarne för inträde i läroverket blefve dess större. Hvar skulle man då hafva sina barn, till dess de hunne den ålder och erhöle de kunskaper, att de kunde komma in i elementarläroverket? Eller skulle man helt och hållet afstå från att der insätta dem? Folkskolan kunde icke bibringa dem de kunskaper, som skulle berättiga till inträde i elementarläroverkets första klass, ty fordringarne för denna klass blefve större än att folkskolan kunde uppfylla dem. Således kan jag icke inse annat än att, på samma gång man vill draga in denna första klass, dessa småskolor blifva mera behöfliga till och med än de nu äro.

Dessa småstäder hafva med stora uppoffringar byggt skolhus, till och med bostad för rektor m. m. Men det är ej endast stadens ungdom, som befolkar dessa mindre elementarläroverk; det är äfven till åtminstone 50 procent landsbygdens ungdom. Icke heller begagnas dessa skolor egentligen såsom början till en fullständig kurs i högre elementarläroverk, utan äfven såsom ett afslutadt helt. Med den allmänna bildning, de lägre elementarläroverken erbjuda, får mängden yngling nöja sig, och mängden, som utgått från dessa bildningsanstalter, har intagit ett ganska aktadt rum i samhället. Dessa lägre elementarläroverk äro lika vigtiga för landsbygden som småstäderna. Om en man på landet har en son med anlag, så sänder han honom till den närbelägna skolan i en småstad, men ej till det högre elementarläroverk, som ofta på långt afstånd erbjuder sig, ty dels är i småstäderna billigare, dels barnen närmare att tillses af föräldrarne. Indrager man nu de lägre läroverk, som för närvarande finnas i de flesta mindre städer, så går mängden yngling förlustig all bildning i elementarskolan.

Då jag sålunda icke finner den ringaste rättvisa i detta förslag, att en stor mängd städer och orter sålunda skulle beröfvas sina skolor, och då det är lika nyttigt för landsbygden att ega tillgång till dessa läroverk som för städerna sjelfva, så yrkar jag afslag å det föredragna momentet.

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Herr Hedlund: Denna punkt är så vigtig att, ehuru det är långt lidet på qvällen, jag måste svara talaren på stockholmsbänken. 1868 tillstyrktes af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott just den åtgärd, som nu står på dagordningen, nemligen att de två dåvarande lägsta klasserna skulle indragas. Men det blef den gången blott *en*. Om vi nu skulle våga taga ut det steg, som redan för 12 år sedan ansågs kunna och böra uttagas, så vore det väl ej förhastadt. Den ärade talaren har sjelf visat vägen huru saken lättast låter sig utföra. Han sade nemligen att sedan den lägsta klassen blef indragen, hafva föräldrarna låtit sina barn läsa privat vid 9 års ålder och derefter ingå i nuvarande andra klass. Denna erfarenhet gifver stöd för förslaget att indraga den nuvarande första klassen. Om en del föräldrar, hvilka nu betrakta lärdomsskolan såsom en klass-skola — och hela talarens resonnement gick ut på att bekräfta denna uppfattning — i stället sände sina barn i folkskolan, skulle de säkert med mera intresse omfatta denna anstalt. Denna skolas öfre afdelning skulle kunna skjuta upp litet längre, tilldess den mötte elementarläroverket; ty det är just frågan nu, att ställa lärdomsskolan och folkskolan i organiskt sammanhang, att upphäfva klass-skilnaden, hvartill vi hafva ett föredöme i t. ex. Amerika, der man ej känner någon »folkskola» och »lärdomsskola», utan alltsammans är ett enda sammanhängande skolsystem. Dit skulle vi komma.

Med afseende å de en- och tvåklassiga läroverken tillåter jag mig anföra ett par exempel. Vi hafva en liten stad i närheten af Göteborg med ett tvåklassigt elementarläroverk. Jag antager att detta läroverk kostar staten 5 å 6,000 kronor årligen, ty der äro 2:ne lärare anställda, men det eger endast 25 lärjungar. Bredvid ligger en folkskola, besökt af ett och annat hundratal barn. Den lärda skolan anlitas uteslutande af barnen till stadens förmögnare invånare och ett eller annat barn från landsbygden; i folkskolan deremot går det stora flertalet af folkets barn. Den förstnämnda läroanstalten bekostas af staten, den andra hufvudsakligen af kommunen. Sådana exempel finnas i mängd. Vi hafva t. ex. en annan stad i vår närhet, der det fans ett enklassigt elementarläroverk med en dålig lärare, men folkskolan deremot har en god lärare. Följden vardt att icke ett enda barn gick i elementarläroverket, utan alla gingo öfver till folkskolan.

Jag är öfvertygad att om klasshögfärden ville gifva vika för en rättigare uppfattning, så skulle äfven de förmögna barn sättas i folkskolan, just därför att de sakna en förberedande skola till inträde i det högre elementarläroverket och föräldrarna därför måste hålla dem privat undervisning eller sätta dem i folkskolan. Jag tror därför att denna punkt af Utskottets förslag afhandlar en ganska vigtig sak, nemligen sättet att nå det mål, hvartill vi sträfva; att bringa folkskolan och elementarläroverket i det organiska sammanhang, att folk-

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

skoleundervisningen kan gå uppåt utan alltför stor kostnad och sammanfalla med elementarundervisningen.

Herr J. O. Boström: Jag skall be att få afstå från mitt i reservationen framställda yrkande och biträda det af Herr Gilljam framställda förslag.

Herr Key: Jag ber om ursäkt, att jag tager till ordet ännu en gång, men saken är så viktig, att den bör diskuteras, huru sen timmen än är. Jag tillåter mig dock icke att ingå i något försök till vederläggning af hvad den ärade talaren på stockholmsbänken för en stund sedan anförde; jag vill blott taga fasta på ett yttrande, han då fälde. Han erkände, att en klyfta för närvarande finnes mellan den lärda skolan och folkskolan, och att denna klyfta ännu är alltför stor. Detta är en fullkomlig sanning, och jag instämmer deri. Elementarläroverket är ett hus, bygdt på svaga pelare, och folkskolan är en grund, men utan något hus. Detta mellanrum mellan grunden och huset, denna klyfta, har man försökt fylla alltsedan tjugu år tillbaka. Man har försökt det med högre folkskolor; staten har beviljat anslag dertill, men — man har under dessa tjugu åren fått summa tretton stycken. Man har vidare sökt fylla klyftan på frivillighetens väg. Landstingen och enskilde hafva gifvit bidrag, och man har fått folkhögskolor till stånd, och dessa försök hafva allt mer och mer gjort sig gällande. Detta förslag af Utskottet är ett försök att bringa öfverensstämmelse och sammanhang i bildningsserien, och det är på dessa skäl jag anser förslaget vara riktigt, samt önskar att det må komma till verkställighet. Jag hemställer, huruvida icke i många af våra småstäder, der pedagogier finnas, man kunde med skäl skatta sig lycklig, om man hade en sådan folkskola som de i Stockholm och Göteborg. Jag tror, att det skulle vara en ren vinst för dem, och anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: Jag för min del gillar Utskottets förslag i denna punkt. Jag anser det icke vara vådligt, utan tvärtom gagnande att indraga den lägsta klassen af elementarläroverken, och detta icke minst för folkskolan. Tvärt emot hvad talaren på stockholmsbänken yttrade, anser jag att elementarläroverken för närvarande icke gå folkskolorna till mötes, utan skjuta ett långt steg nedom dem genom första klassen. Man läser nemligen i första klassen ingenting annat än man läser i folkskolan, och barnen i folkskolan lära lika bra den kursen som i elementarläroverken. Vore det icke för tyskan i första klassen, skulle man icke finna någon skillnad emellan en god folkskola och den lägsta klassen i ett elementarläroverk, eller en mindre god folkskola och en mindre god första klass. Och när undervisningen i denna klass sålunda icke utgör en fortsättning af folkskolan, utan går parallelt bredvid densamma, vet jag icke, hvarför staten skall på samma gång understödja folkskolan i städerna, der den stora massan af barn går, och derjemte aflöna en lärare i första klassen vid elementarläroverket för meddelande af samma lärokurs. Vill man hafva ett organiskt sammanhang mellan skolorna, får man ställa så till, att, der

folkskolan slutar, der skall elementarskolan taga vid. Men så är det icke nu.

Vidare, då man talar om att fylla den klyfta, som förefinnes mellan folkskolan och elementarläroverket, bör ett närmare förnämligast ske på det sätt, att man inrättar fortsättningsskolor, d. v. s. en tredje klass i folkskolan. På tjugu år hafva vi hunnit få våra småskolor och folkskolor rätt väl ordnade, och nu återstår att vi arbeta på att få en tredje klass i folkskolan eller så kallad fortsättningsskola. Med det intresse, som visat sig för dessa skolor, och med det förtroende de ingifvit, har jag äfven den förhoppning, att de inom tio år skola fylla det mellanrum, hvarom här är fråga. Jag skall bedja att få nämna ännu ett skäl såsom talande för en indragning af denna första klass vid elementarläroverket. I städernas skolor går, såsom vi veta, en stor del barn från landet. Dessa små dragas från sina hem vid nio års ålder för att sedan under större delen af året vistas på många miles afstånd derifrån, skilda från föräldrar, syskon och hela den kärleksfulla omvårdnad, som de så väl vid den åldern behöfva. Att vid den åldern sakna ett godt hem med dess omvårdnad, det är något, som ett elementarläroverk aldrig med sin undervisning, huru god som helst, kan ersätta. Hvad städerna beträffar, erkänner jag att förhållandena gestalta sig annorlunda, emedan barnen kunna gå i skolan på samma gång de äro i sina hem. Men der hafva de äfven lätt att få privat undervisning, och det kan icke vara för mycket begärdt, att, när staten bekostar fri undervisning för öfrigt, föräldrarne bekosta den förberedande undervisningen. Om vi föröfrigt ordna folkskolan i städerna ordentligt, kan dess undervisning väl vara för alla barn gemensam.

Hvad nu de små läroverken beträffar, äro de så godt som i luften hängande. De höra hvarken till folkskolan eller till elementarläroverken. De äro en utbyggnad på systemet, som visserligen utan skada kan undvaras, och det skulle icke vara till skada för folkskolan, om de kommo bort, och icke till skada för elementarläroverken heller.

Jag kan gerna gå in på hvad talaren på stockholmsbänken föreslagit, nemligen att man möjligen kunde inrätta dem till handelsskolor eller något dylikt. Men, såsom jag förut har sagt, anser jag det rättaste sättet att fylla klyftan mellan elementarläroverket och folkskolan vara att utveckla fortsättningsskolan, som är folkskolans tredje klass.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Jag har begärt ordet endast med anledning af ett yttrande från en talare på göteborgsbänken. Han omnämnde som exempel tvenne nära hvarandra belägna skolor, hvaraf den ena, som var folkskola, underhölls af kommunen, och den andra, elementarskola, bekostades af staten. Jag vet emellertid ingen folkskola, som icke till två tredjedelar underhålles af staten, hvadan på kommunens del i underhållet gerna icke kan komma mera än en tredjedel.

Här har yttrats, att man i vissa fall måste hänvisas till privatundervisning åt den uppväxande ungdomen. Jag hemställer dock huruvida det kan ligga fullkomlig rättvisa i en bestämmelse, hvarigenom jag, derest jag bor i en stor stad, der alltid elementarläroverk finnes, får allmän och afgiftsfri undervisning åt mina barn, men, om

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

jag deremot har mitt hemvist i en stad, der det endast finnes ett sådant 2-, 3- eller 5-klassigt läroverk, hvars indragning nu ifrågasättes, jag får bekosta privat undervisning!

En talare på vextöbänken har framhållit nyttan och nödvändigheten för barnen att länge få vistas i hemmet under föräldrarnes vård. Detta är fullkomligt sant; och barnen få också vistas i hemmet, om vi tillåtas behålla våra skolor. För öfrigt kan väl ingen bestrida, att genom bibehållande af de små läroverken tillökningen af elevantalet vid de större skall blifva betydligt ringare än om de indragas, tillströmningen till de andra läroverken skulle då ovilkorligen förorsaka att en mängd nya lärare, såväl ordinarie som extra, måste anställas, och hvad vore då den vinst för staten, som man vill genom de små läroverkens indragning åstadkomma? Nej ingen, endast ofantliga svårigheter för de många orter och städer, som nu ega dessa mindre skolor.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Herr Culin: Jag skall fatta mig helt kort, men anser mig icke kunna helt och hållet tiga vid denna punkt med afseende å hvad under diskussionen förekommit. Mig förefaller det nemligen, som man, när man talat om pedagogierna, visat sig icke hafva kännedom om förhållandet med dem; man skulle eljest ej kunnat säga hvad som yttrats. Man har sagt dem stå mellan folkskolan och allmänna läroverken, och någon har uttalat den åsigten, att pedagogierna kunna ersättas af folkskolorna. Jag är sjelf lärare vid en pedagogi och bör såsom sådan hafva reda på förhållandet med dessa läroverk. Det är därför som jag anser mig skyldig meddela Kammaren ett par upplysningar, om icke för annat ändamål, åtminstone på det af protokollet må synas att under diskussionen missuppfattningen i detta afseende blifvit belyst. Jag ber således få säga, att fordringarne för inträde i en pedagogi, såväl den, vid hvilken jag är lärare, som öfriga, hvilka jag känner, äro alldeles desamma som de, hvilka äro stadgade för inträde i 1:sta klassen af allmänna läroverken, vare sig högre eller lägre. Pedagogierna stå således icke mellan folkskolan och allmänna läroverken, utan parallela med de lägsta afdelningarne eller klasserna af allmänna läroverken. Då man vidare påstått, att de mera förmögnes barn skulle gå i pedagogierna, men de mindre bemedlades af samma kunskapsmått i folkskolorna, torde af det angifna förhållandet med inträdesfordringarne i en pedagogi vara klart, att ett sådant påstående icke är riktigt. Hvad beträffar den pedagogi, der jag är lärare, är vanliga förhållandet, att lärjungarne deri intagas, först sedan de genomgått folkskolan. Dessutom får jag meddela, att i nästan alla pedagogierna meddelas undervisning i samma läroämnen och kurser som i de tre lägsta klasserna vid våra allmänna läroverk. Kursen är treårig såväl i de enklassiga pedagogierna som i de tvåklassiga. Härom hade Utskottet, om det ansett pedagogierna sådant förtjena, varit i tillfälle att inhemta upplysning i årsredogörelsen för allmänna läroverken, ty deri förekomma uppgifter om läroämnena och lärokursen äfven vid pedagogierna. Men jag kan icke neka att det förefaller mig, som om Utskottet ansett dem vara af väsentligt mindre betydelse, än de äro,

då Utskottet utan föregående utredning föreslår deras indragande. För min del anser jag dem vara af lika stor betydelse för landsbygden som för städerna, så att förlusten af dem icke blir större för städerna än för landet, ty nästan lika många ynglingar från landsbygden som från städerna genomgå pedagogierna, åtminstone dem i Halland.

Det är blott dessa upplysningar, som jag velat lemna, och med afseende å dem tror jag, att man kan bilda sig ett begrepp om halten af deras omdöme, som påstå, att den undervisning, som lemnas i pedagogierna, kan meddelas i folkskolorna.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå, dels ock på antagande af det utaf Herr Gilljam framställda förslag; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda meningen. Votering begärdes samt företogs — sedan Herr Gilljams yrkande antagits till kontraposition — enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i 2:dra punkten mom. *f*) af Utlåtandet N:o 7 (i samlingen N:o 23), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Kammaren i det afseende, hvarom fråga är, beslutat i öfverensstämmelse med det förslag, som af Herr Gilljam under öfverläggningen framstälts.

Voteringen utföll med 92 ja mot 46 nej; varande således Utskottets hemställan bifallen.

I anseende till den långt framskridna tiden afbröts nu föredragningen af det föreliggande utlåtandet, för att i ett kommande sammanträde fortsättas.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 12, i anledning af väckta motioner om ändring af 6 § Regeringsformen;

Samma Utskotts Utlåtande N:o 13, i anledning af Herr Westins motion om införande af ett ständigt Utskott i stället för de nuvarande tillfälliga;

Stats-Utskottets Memorial N:o 56, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om betalningsansånd åt Vessman-Barkens jernvägsaktiebolag;

Om förändringar i undervisningsväsendet.
(Forts.)

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 18, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 16, angående tullbevillningen;

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om upphäfvande af den Riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna medgifna rätt till särskild handräkning i utsokningsmål;

Samma Utskotts Utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om förstärkning af Riksbankens grundfond;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 43, i anledning af dels återremiss från båda Kamrarne af vissa paragrafer i de uti Utskottets Utlåtande N:o 12 innefattade förslag till förordningar om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund samt om allmän flottled, dels ock Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lydelsen af ej mindre vissa andra paragrafer i samma förordningsförslag, än förslaget till förordning om ansvar för underlåtenhet att öppna damlucka; samt

Första Kammarens protokollsutdrag:

N:o 175, med delgifvande af det beslut Kammaren fattat öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 15, om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående bildande af en till infanteriet hörande stamtrupp inom Vesternorrlands län; och

N:o 176, med delgifvande af det beslut Kammaren fattat öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 16, i fråga om aflåtande af en underdånig skrifvelse angående anbringande af elektrisk belysning i Kongl. biblioteket.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 3.

En af Herr *Magnus Jonsson* gjord och af Herr *Talmannen* nu för Kammaren anmäld ansökan om ledighet från Riksdagsgörömalen under 8 dagar från och med den 12 innevarande månad blef, på begäran, bordlagd.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 12 på natten.

In fidem

H. A. Kolmodin.